יועטער:
אמסטרדם קלאר און קיל

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

אידישע וואַרט
THE ISRAELITE PRESS

די אלטסטע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאג

Vol. 20, No. 131, Winnipeg, Wed. July 2, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג מיטוואך ו׳ תמוז, תר״ץ.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
JUL 7 1930
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

אפמאך צווישן בראנדייס גרופע און ציוניסטישער אדמיניסטראציע מאכט א סוף צו שפאלטונג

בראנדייס-מעק גרופע קריגט 12 צו 6 פלעצער פאר אדמיניסטראציע אין צייטווייליקן קאמיטעט וואס וועט אויסגלייכן אלע ציוניסטישע ענינים — רבי ווייז און אב. טולין איינגעשלאסן אין קאמיטעט — עקזעקוטיווע וועט באשטיין פון 20 פארטרעטער פון יעדן צד.

קאנווענשאן וועט זיך ווידער צוניפקומען

(ספעציעלע טעלעגראמעס צו "דאס אידישע וואַרט" פון "איטא")

קליוולאנד, אהייא, יולי 2 (איטא).— נאך אומרואיקע דריי טעג ביי דער קאנווענשאן פון דער אמעריקאנער ציוניסטישער ארגאניזאציע, איז אין סוף דער־גרייכט געווארן דער לאנג געוואונשענער פריעדן אין די רייען פון אמעריקאנער ציוניזם, און דער ברוך וואס האט אנגעהאלטן ניין יאר צייט אין פארהיילט נעווארן.

נעכטן 6 אזייגער נאכמיטאג, ביי דער לעצטער זיצונג פון דער 33טער ציוניסטישער קאנווענשאן, איז אנגענומען געווארן די רעזאלוציע, אז אין אנקלאנג מיט דער פאדערונג פון דער בראנדייס־מעק גרופע זאל פון דער קאנווענשאן דערווייל ווערן א צייטווייליקער קאמיטעט, וואס זאל דערווייל אנפירן מיט דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און זאל אויסגלייכן אלע אירע ענינים. דער קאמיטעט זאל באשטיין פון 18 פערזאן, — 12 פון וועלכע זאלן פארטרעטן די אזוי גערופענע בראנדייס־מעק גרופע, און 6 — די געוועזענע ציוניסטישע אדמיניסטראציע.

דער ליסט פון די 12 פארגעשלאגן אין נאמען פון דער בראנדייס גרופע, שליסט איין: ישראל בראדי, באלטימאר; דזשיי־קאב דע האאז, ניו־יארק; דזשולין וו. וו. מעק, ניו־יארק; מרס. עדוואַרד דזשיי־קאבס, ניו־יארק; רבי לואיס גיומאן, סאן פראנציסקא; עמנועל גיומאן, ניו־יארק; סעמועל דזש. ראזענסאן, ניו־יארק; רבי אבא־הלל סילווער, קליוולענד; ראבערט סזאלד, ניו־יארק; אברהם טולין, ניו־יארק; רבי סטיווען ס. וו יי ז, ניו־יארק; דר. נייטן ראטנאו, ניו־יארק.

די 6 פארטרעטער פון דער אדמיניסטראציע זיינען: :לואיס ליפסקי, ניו־יארק; דזשיימס ג. העלער, סינסינאטי; מ. ס. לואיס, פילאדעלפיע; מארים ראטנבערג, ניו־יארק; אב. גאלדבערג, ניו־יארק; נעלסאן רוטנבערג, ניו־יארק.

עס איז אויך אנגענומען געווארן א באשלוס וועגן אן עקזעקוטיווע פון 40 פערזאן, צו 20 פארטרעטער פון יעדן צד, און אויף א נאציאנאלן ראט פון 100, אויסגעקליבן אויס׳ן באזיס פון 50 צו 50. די קאנווענשאן דארף זיך ווידער צונויפקומען איידער דאס יאר איז פארביי.

נעמען פון ווייז און טולין באגעגנט מיט שטורעם פון פראטעסט

דער באריכט־וועגן דעם דאזיקן אויס־גלייך איז פארגעלייענט געווארן פון הערי פריידבערג, פון קאנזאס סיטי. ווען די נעמען פון א. טולין און רבי ווייז זיינען פארגעלייענט געווארן, זיינען זיי אויפגענומען געווארן מיט פייפעריין און "בוען".

נאך דער פארלעזונג פון די נעמען, האט זיך אויסגעהויבן א טומל, און די רעלעגאטן האבן זיך געריכן צום ווארט. דאס ווארט האט צום סוף געקראגן דזשייקאב פיסמאן, פון ניו־יארק. נאכדעם ווי ארדענונג איז איינגעשטעלט געווארן, האט מר. פישמאן דערקלערט:

"כאטש איך און מיינע פארבינדעטע אין דער קאמיסיע זיינען געווען געוואונען אראפּשוישונגען א סך ביטערע פילן, איז אבער די נאמינאציע פון א. טולין און רבי ווייז דער ערנסטער פון זיי אלע, זאל מיר די האנט אפּ־ארן אויב זי הויבט זיך אויף צו שטימען פאר רבי ווייז און מר. טולין."

אן אפּשטימונג איז דערנאך געגענומען געווארן און די רעזאלוציע איז דורכגעפירט געווארן.

100 טויזנט דאָלאר צו דעקן דעפיציטן געשאפן געווארן

לואיס ליפסקי האט דאן פארגעשטעלט פאר דער קאנווענשאן ראבערט סזאלד, ישראל בראדי און דזשיינקאב דע האאז, ווי אפיציעלע ווארט־זאגער פון דער בראנדייס־מעק גרופע. ווי יעדערער איז צוגעגאנגען צום רעדנערס פּלאץ, האט מר. ליפסקי אים באגריסט און נעדריקט זיין האנט. צוליב דעם האט אפּלאדירט און געזונגען "התקוה".

מר. ליפסקי האט דאן אריינגערופן רבי סילווער, וועלכער האט געמאכט די ברכה "שהחיינו". א סך פון די דעלעגאטן האבן אים נאכגעגעבן.

רבי סילווער האט געמאכט א גלענצענדע אפּיל צו די דעלעגאטן זיי זאלן אנפאנגען דאס נייע יאר ריכטיק, אפּראָמעניריק דעם אלטן דעפיציט, ער האט גערופן צו פארשטייער פון אידישע ישובים פון נאצן לאנד צו פארשפּרעכן באשטימטע סומען. דער ענטפער איז באלד געווען, און אין ווייניקער ווי 20 מי־נוט צייט איז די סומע פון 100 טויזנט דאָלאר פארשפּראָכן געווארן.

אן איבעררייס האט נאכגעפאָלגט, און די קאנווענשאן איז געשלאָסן געווארן שפּעטער אין אוונט אונטער די קלאנגען פון "התקוה".

דייטשע סטודענטן זייגען קעגן נומערוס קלאזוס

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

בערלין, יולי 2 (איטא).— א קאנפערענץ פון פארטרעטער פון דייטשע סטודענטישע ארגאניזאציעס, אפּגעהאלטן אין פרייבורג נעכטן, האט דורכגעוואָרפן א פּרשלאג פון די נאציאנאל־סאציאליסטן, אז א נומערוס קאלוס קעגן אידישע סטודענטן זאל איינגעפירט ווערן אין די דייטשע אוניווערסיטעטן.

די רעדנער ביי דער קאנפערענץ, וועלכע איז געווען גוט באזוכט, האבן זיך דערקלערט קעגן אנטיסעמיטישע הויך שולן אין דייטשלאנד.

"אידישע פאָלקס שול" עפנט זיך אין אנהויב סעפּטעמבער

די טוער פון דער ניי־נעגרינדעטער "פאָלקס־שול" בעטן אונז צו אנאנסירן; צום אנהויב פון׳ם נייעם שול־יאר, דעם ערשטן סעפּטעמבער, ווערט אין ווי־ניפּעג געעפנט א נייער אידישער דער־ציאונג־אנשטאלט, אונטער׳ן נאמען: "די ווייניפּעגער אידישע פאָלקס־שול."

די אינציאטאָר פון דער נייער שול זיינען די פּועלי ציון און דער דר. סיר־קין צווייג פון אידיש־נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד, וועלכע האבן פאר דעם צוועק געגרינדעט די "ווייניפּעגער אידישע פאָלקס־נעזעלשאפט."

לויט איר פּראָגראם איז די נייע שול ענלאך צו דער פאָלקס־שול, וועלכע איז געגרינדעט געווארן מיט 14 יאר צוריק אין מאנטרעאל, אויף דער אינציאטיוו פון דר. יהודה קויפמאן. די שול צייכנט זיך אויס מיט איר גלייכער באציאונג צו איידיש און העבריאיש, אלס למודים, און איר שטרעבונג צו איינפלאנצן ליבע צו ארץ־ישראל ביי אירע תלמידים.

די שול האט שוין אן איינענע היים, וועלכע געפינט זיך אין 285 סט. דזשאן עווענו.

דער פּרינציפּאל פון דער שול איז דר. יצחק שפּירא און ל. טוזמאן איז דער הויפּט לערער.

אנטיסעמיטן באפאלן אונגאריש־אידישע סוחרים אין בערלין

בערלין, יולי 2 (איטא).— פינף חוג׳ דערסמיטגלידער פון דער אנטיסעמיטישער שער נאציאנאל־סאציאליסטישער פארטיי איז איבערגעפאלן א פּראָטאמלוג פון דעם בערלינער פאראיין פון אונגאריש־אידישע סוחרים, אפּגעהאלטן נעכטן אין מוכלענ־בערג דעזאָרט, ארום בערלין.

א דאנק דעם צייטמעסיקן זיך אריינ־מישן פון דער פּאָליציי, זיינען די אנפאלער גלייך צעטרייבן געווארן.

אראבישע פירער פארזיכערן אז זיי גרייטן ניט קיין נייע אומרוען

ירושלים, יולי 2 (איטא).— די אראבישע צייטונג "אלכאיאט" שרייבט, אז לארד טשענסלאָר, פאר זיין ארויספאָר אויף זיין וואקאציע, האט אויפגעפאָדערט די אראבישע פירער זיי זאלן אים פאר־זיכערן, אז די באריכטן וואס קומען אן צום קאָלאָניאלן אפּיס ווענן די פארבאר־רייטונגען וואס ווערן געמאכט צו באַ־נייען די אומרוען אינ׳ם הייליגן לאנד, נערם אפּוועזנהייט, זיינען ניט ריכטיק. די פירער פון דער אראבישער עקזעקוטי־ווע זאָגן האבן פארזיכערט דעם הייליגן מישאנער, אז די דאזיקע באריכטן זיינען אויסגעטראכט פון מענשן "וואס זוכן צו כאפּן פיש אין מוטנע וואסער".

וויכטיקע דאקומענטן פארגע־בראכט פאר כותל מערבי קאמיסיע

ירושלים, יולי 2 (איטא).— צוויי רע־גירונגס דאקומענטן, — איינער דאטירט אוגוסט 11טן, 1920, און דער צווייטער, אוגוסט, 1921, זיינען נעכטן פארגע־בראכט געווארן פאר דער שאר, הויפּט פון דער קאמיסיע פון רבי שאר, פאר דעם אי־שכנזיש־חסידישער קהלה, פאר דעם אי־דישן צר.

קומט קיין אמעריקע

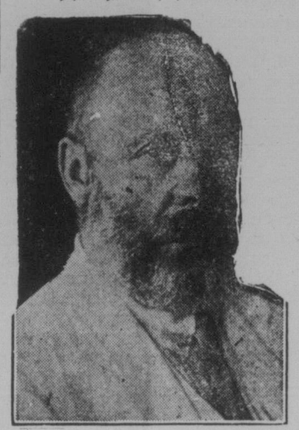

מ. מ. אוסישקין, וועלכער קומט קיין אמעריקע קומענדיקן הארבסט אין די אינטערעסן פון נאצ. פאנד, אויף דער איינלאדונג פון פעליקס וועדבוים

ערשטער שיעור גמרה ווערט געלערנט אין לובלינער ישיבה

לובלין, יולי 2 (איטא).— נעכטן איז אין דער ניי־דערעפנטער ישיבה חכמי־לובלין, געלערנט געווארן דער ערשטער שיעור גמרא, אין דער אנוועזנהייט פון פיל רבנים.

די דערעפענונג פייערונג פון דער ישיבה האט געדויערט צוויי טעג. נעכטן האט א גרויסע צאל אידן אין רבנים באַ־זוכט דעם קבר פון מהרש״ל. דער ער־שטער לובלינער ראש ישיבה, וואס האט פאראויסגעזאגט די פארזעצונג פון דער גאלדענער קייט פון די חכמי־לובלין.

טעלעגראפישע באגריסונגען צו דער דערעפענונג זיינען דערהאלטן געווארן פון פּוילישן מארשאל פּילסודסקי, פון פּרעמיער סלאוועק און פון קולטור־מי־ניסטער, טשערווינסקי.

אויף א באזוך אין שטאט

ד. ניטיקמאן, פון ערמאנטאן, איז אויף א באזוך אויף א פּאר וואָכן אין שטאט. ער איז דער גאסט פון זיין ברודער און שוועגער, מר. מן. מרס. מ. ניטיקמאן, 182 מאניטאבא עווע.

פּראָמינענטע פראנצויזן גרינדן ארגאניזאציע פון פריינט פון העב. אוניווערסיטעט

פאריז, יולי 2 (איטא).— א נעוועל־שאפט פון "פריינט פון דעם העבריאישן אוניווערסיטעט" איז דא היינט געשאפן געווארן מיט דער באטייליקונג פון א גרויסער צאל פּראָמינענטע פראנצויזישע פּערזענלאכקייטן. צווישן די וועלכע האָ־בען אנטייל גענומען אין דער גרינדונג פון דער דאזיקער נעוועלשאפט זיינען גע־ווען: דער פראנצויזישער יוסטיץ מיניס־טער, לואי באראטא, די נעוועזענע מיניס־טאָרן פאול פּענלעווע און דע מאנזא און אויך דער באוואוסטער אידישער סאציא־ליסטישער פירער, לעאָן בלום. דער גע־וועזענער מיניסטער יוסטין גאדראט איז פּרעזידענט פון דער נעוועלשאפט.

ערשטער פּאָליש פאָרזיצער פון אידישער סע־נאט פארדאמט אטאקעס אויף אידן

וואַרשע יולי 2, (איטא).— דער אקא־דעמישער סענאט האט נעכטן באשלאסן עפנטלאך צו פארדאמען די ערנדעקישע (נאציאנאל־דעמאקראטישע) סטודענטן פאר די אטאקעס וואס זיי האבן געמאכט אויף אידישע סטודענטן דעם 12טן מארט בעת וועלכע א צאל אידישע סטודענטן זיינען פארוואונדעט געווארן.

לויט דעם באשלוס פון סענאט וועלן די אידישע סטודענטן, וואס האבן ניט גע־קאנט פארטזעצן זייער שטודיאס אין אנאטאמישן אינסטיטוט, פארציטיקט ווערן פאר דער צייט וואס זיי האבן פאר־לוירן. דער סענאט וועט אויף אנהויבן אן אויספאָרשונג וועגן דער פון דעם אינסטיטוט. דער סענאט אנערקענט די רעכט פון די אידישע סטודענטן און דערקלערט, אז די פראגע פון אידישע קערפּערס פאר אידי־שע סטודענטן וועט מוזן געשליכטעט וועד־רען דורך א נייעם געזעץ.

בעט איבעררייסן פּראָצעס "אויף בקשה פון מאנטרעאל"

נאכדעם ווי דער פארהער פון די עדות פון דער אנקלאגע האט זיך פארענדיקט, האט מר. וו. דזש. פערקינס, פארטרעטער פון דער אנקלאגע איז דא אויפגעשטאנען אויף׳ן ארט, גרייט צו ענטפערן אויף די קלאגעס. דער רעכטער האט אויך באמערקט, אז דער גראד פון אינטערעס אריינגעלייגט פון פּרוואטע פּערזאנען צו א קרימינעלן פּראָצעס איז זייער אויסער־געוויינלאך.

דער פארהער פון עדות מצד דער פאר־טיידיקונג האט זיך אנגעפאנגען מאנטאג נאכמיטאג. דער ערשטער עדות איז גע־ווען ישראל האפער, וועלכער איז א פרי־דענס ריכטער.

מר. האפער האט באשריבן זיינע דער־פארענגען מיט וואלף הארן, און ער האט באהויפּטעט, אז מר. האפער געווען אן אויפרעגנדיקער פאקטאר אין דער קא־לאגע. זיינט ער האט זיך באזעצט, איז מר. הארן אנגעקלאגט געווארן פאר אים פאר באזיצן פייער־געווער, און אויף אין ווידערשטעלן זיך קעגן א באאמטן פון׳ם נעזעץ. און אויף ביידע קלאגעס איז ער שטראפירט געווארן מיט א נאמינא־לער סוטע.

דער פּראָצעס, וועדט דערווארטעט, וועט אנהאלטן אמווייניקסטנס נאך צוויי טעג.

מיט דעם זעלבן פּעריאד לעצטן יאר.

הערי קאהען, ניו־יארק, האט פארגע־שלאגן רעזאלוציעס, וועלכע זיינען אייג־שטימיק אנגענומען געווארן: :אז די אמעריקאנער אידן ווערן אויפגעפאדערט אויסצוקויפן דאס לאנד צווישן די עק־זיסטירנדיקע אידישע קאָלאָניעס אין ארץ ישראל און צו קאָלאָניזירן דעם באַרן, און צו דערמוטיקן אידישע קהלות צו קויפן לאנד אין זייער נאמען.

מר. ליפּסקי האט אנאנסירט, אז מ. אוסישקין וועט אנקומען אין הארבסט קיין אמעריקע צו דערמוטיקן די נאציאָ־נאל פאנד אקטיוויטעטן. ווי ער האט דערקלערט, איז מ. אוסישקין איינגעלאַ־דען געווארן אהער פון פעליקס וואַרבורג, פּרעזיצער פון דער אדמיניסטראטיווער קאמיסיע פון דער אידישער אגענטור.

—(::)—

קאָנווענשאָן באשליסט צו דערמוטיקן אמערי־קאנער אידן אויסצוקויפן לאנד צווישן קאָלאָניעס

א גוט יאר פאר נאציאָנאל־פאָנד באריכטעט אויף קאָנווענשאָן אין קליוולאנד

(ספּעציעל צו ד. א. וו. פון אונזער קארעספּאנדענט ב. ד־רוד)

קליוולאנד, אהייא, יולי 2.— אויף דער פרימארגנדיקער זיצונג פון דער ציוניס־טישער קאָנווענשאָן נעכטן האט מר. בערנארד ריטשארדס באגריסט די פאר־זאמלונג אין נאמען פון׳ם אמעריקאנער אידישן קאָנגרעס. זיין רעדע איז געווען אַן אָפּטימיסטישע. אין ער האט אויסגע־דריקט זיין פעסטן גלויבן אינ׳ם נייסט פון׳ם אידישן פאָלק, וואס וועט באזיגן אלע שטערונגען.

סאל. לאמפּארט, קאסירער, האט באַ־ריכטעט, אז דער אידישער נאציאָנאל־פאָנד אין אמעריקע האט געהאט איינגע פון די בעסטע יאָרן. די הכנסה פאר די ערשטע ניין חדשים פון׳ם פינאנציעלן יאר איז געווען $363,551, וואס איז א וואוקס פון 50 פּראָצענט אין פארגלייך מיט דעם זעלבן פּעריאד לעצטן יאר.

הערי קאהען, ניו־יארק, האט פארגע־שלאגן רעזאלוציעס, וועלכע זיינען אייג־שטימיק אנגענומען געווארן: :אז די אמעריקאנער אידן ווערן אויפגעפאדערט אויסצוקויפן דאס לאנד צווישן די עק־זיסטירנדיקע אידישע קאָלאָניעס אין ארץ ישראל און צו קאָלאָניזירן דעם באַרן, און צו דערמוטיקן אידישע קהלות צו קויפן לאנד אין זייער נאמען.

מר. ליפּסקי האט אנאנסירט, אז מ. אוסישקין וועט אנקומען אין הארבסט קיין אמעריקע צו דערמוטיקן די נאציאָ־נאל פאנד אקטיוויטעטן. ווי ער האט דערקלערט, איז מ. אוסישקין איינגעלאַ־דען געווארן אהער פון פעליקס וואַרבורג, פּרעזיצער פון דער אדמיניסטראטיווער קאמיסיע פון דער אידישער אגענטור.

—(::)—

איקא פּראָצעס אין עסטעוואן וועט זיך וואַרשיינלאך פּאַרציעהן אויף נאך א פּאר טעג

ריכטער זאָגט זיך אָפּ פון איבעררייסן דעם פּראָצעס — עדות פון אנקלאגע אויסגעהערט

(ספּעציעל פון אונזער קארעספּאנדענט בן־דוד)

עסטעוואן, סאסק., יולי 1. — דער טער פון דער קרוין, נעמאכט בקשה פּראָצעס אין דער קאנספּיראציע קלאגע פאר א איבעררייס פון׳ם פּראָצעס. ער קען שמען בעלקין אין הערי בארוש איז נעכטן פאר באַטאנט, אז ער מאכט די אפּליקאַ־ציע אויף דעם פארלאנג פון א געוויסן הערני סיליווערסטאן, אדוואָקאט פון מאַנ־טרעאל, און ער האט פּרעזעליינט עט־לאכע בריוו און טעלעגראמעס וואס זיי־נען צווישן זיי אויסגעביטן געווארן.

וו. מ. ראוז, קיי. סי., פאר דער פאר־טייידיקונג, איז שארף אויסגעטראטן קע־גען דעם פארלאנג, ער האט באַצייכנט סיליווערסטאנס האנדלונגען ווי עקסטרע־מע אומווייסנהייט, חוצפה און בייזווילי־קייט.

ריכטער ווייליי, אפּזאגנדיק די בקשה איבערצורייסן דעם פּראָצעס, האט דער־קלערט, אז עס וואלט געווען זייער אויס־טערגעוויינלאך איבערצורייסן א קרימי־נעלן פּראָצעס אינמיטן, ווען דער אנגע־קלאגטער איז דא און מיט די עדות אויפ׳ן ארט, גרייט צו ענטפערן אויף די קלאַ־געס. דער רעכטער האט אויך באמערקט, אז דער גראד פון אינטערעס אריינגע־ציינט פון פּרוואטע פּערזאנען צו א קרימינעלן פּראָצעס איז זייער אויסער־געוויינלאך.

דער פארהער פון עדות מצד דער פאר־טייידיקונג האט זיך אנגעפאנגען מאנטאג נאכמיטאג. דער ערשטער עדות איז גע־ווען ישראל האפער, וועלכער איז א פּרי־דענס ריכטער.

מר. האפער האט באשריבן זיינע דער־פארענגען מיט וואלף הארן, און ער האט באהויפּטעט, אז מר. האפער געווען אן אויפרעגנדיקער פאקטאר אין דער קא־לאגע. זיינט ער האט זיך באזעצט, איז מר. הארן אנגעקלאגט געווארן פאר אים פאר באזיצן פייער־געווער, און אויף אין ווידערשטעלן זיך קעגן א באאמטן פון׳ם נעזעץ. און אויף ביידע קלאגעס איז ער שטראפירט געווארן מיט א נאמינא־לער סוטע.

דער פּראָצעס, וועדט דערווארטעט, וועט אנהאלטן אמווייניקסטנס נאך צוויי טעג.

—(::)—

אנב - אורחא

אז מאר״ם

די "צדדים" אין זאָנענפעלד

שרייבט מיר מיינער א פריינט פון קאסקאטון:

"איך האב פארבראכט 5 טעג אין זאָ־נענפעלד, וואו כמעט אלע אידישע פאר־מערס האבן זיך פאר מיר באקלאגט, אז איר, וואס פּרעטענדירט צו זיין א רע־דאקטאר פון אן אומפּארטייישער צייטונג, האט נעדרוקט די בריוו פון איין צד . . . די בריוו געשריבן פון׳ם סע־קרעטאר פון די אידישע פארמערס, ווי אויך אנדערע בריוו, האט איר גענצלאך איינגעריט. זיי זיינען שטארק אנטוישט אין פארביטערט . . . איר מוזט וויסן, אז אידישע פארמערס האבן טענות צו דער איקא, אפּטמאל גאנץ גערעכט"...

פון דעם ערשטן טייל פון׳ם בריוו וואלט איך איינגעטלאך ניט פארשטאנען, ווען וואס דא האנדלט זיך. עס רעד־ט זיך דא עפּעס ווענן "צדדים", צו וועל־כע עס באלאנגען, פון איין זייט, "כמעט אלע אידישע פארמערס", און, פון דער צווייטער זייט, א באשטימטע פארמער־שע פאביליע, וועלכע ער דערמאנט אין זיין בריוו.

וואס זשע פאר צדדים זיינען דא און דארפן זיין אין א אידישער פארמערשער געמיינשאפט? מיט וואס קאנען זיך דאס דארנן די אידישע פארמערס ניט צעטיילן?

זיינען דאך דא טויזנטער ניט־אידישע פארס־נעמיינשאפטן אין לאנד, וואס האב־בען ניט קיין פּרעזיגלאכע חלוקה׳ן, עס קאנען זיין פּאליטישע מיינונגען פאר־שיידנהייטן, אבער זיי באווירקן ניט די פּרעזיגלאכע באציאונגען פון די פאר־מערס. יעדנפאלס, האט קיין צד ניט קיין טענות צו דער ענגלישער פּרעסע, למאי זי דרוקט אדער דרוקט ניט איין בריוו אדער א צווייטן . . .

***

דער סוף פון׳ם בריוו אבער וואַרפט שוין א שטיקל ליכט אויף דער פראגע: ס׳איז די איקא.

נאך קלערער ווערט עס פאר מיר, ווען איך לייען דעם ארטיקל וועגן דער קאָלאָ־ניע, וועלכע באגלייט דעם דערמאנטן בריוו.

די אידישע פארמערס, הייסט עס, האב־בען טענות צו דער איקא. זיינען אבער דא אייניקע פארמערס וואס האלטן דער־קא מיט דער איקא — און עס קומט אזוי אויס, אז "דאס אידישע וואַרט", אן אומפּארטייאישע צייטונג, האט זיך דערשטעלט אויף דער זייט פון דער איקא. דרוקנדיק בריוו גינסטיק פאר איר, און האט אנגעגרירט דעם צווייטן צד, וואס שטעלט מיט זיך פאר "כמעט אלע אידישע פארמערס!"

***

דאס איז א מערקווירדיקער אורטייל בנוגע "דאס אידישע וואַרט".

איך וואלט באמת געוואלט מיט זאָל מיר אויסווייזן כאטש איין פאל, וואו די צייטונג האט געזוכט צו באַרעכטיקן די האנדלונגען פון דער איקא און אירע מע־טאדן אין אירע באציאונגען צו די אידי־שע פארמערס.

איך, פון מיין זייט, קאן אנווייזן אויף א גאנצער רייע לייט־ארטיקלען אין דער צייטונג, וואו די איקא איז שארף קרי־טיקירט געווארן פאר אירע מעטאָדן.

אט, לאמיך דערמאנען איין פאַאל:

מיט א צוויי יאר צוריק איז צו מיר געקומען א פארמער, פון די ניי־באזעד־טע. און האט זיך ביטער באקלאגט אויף דער איקא.

זיינע קלאגעס זיינען באלד דערשינען אין צייטונג אונטער א גרויסן קעפּל, אויף דער פראגט זייט.

ניט האבנדיק די געלעגנהייט אונטער־צוזוכן די קלאגעס, האבן מיר דאן באַ־טאָנט אבער, אז מיר זיינען ניט פאר־אנטוואָרטלאך פאר זייער ריכטקייט.

אין א לייט־ארטיקל וואס איז באלד דערשינען אין צייטונג, האבן מיר באַ־טאָנט, אז מיר קאנען פון דער איקא ניט דערוואַרטן קיין ענטפער, ווייל זי דערגנג זיך בכלל ניט מיט דער געוועלשאפטלאַ־כער מיינונג, און די לאָקאַלע אנגעשטעל־טע זיינען ניט מער ווי שרייפלאך פון א מאשין, — און זיי קאנען זיכער ניט ארויס מיט דערקלערונגען אין דער עפנט־לאכקייט, אן דער געהעריקער הסכמה פון די הויכע פענסטער.

***

אבר נייט מיר איצט ארויף אויפ׳ן זי־נען נאך א פאל פון א סך אנדערע, וואו די איקא איז פון אונז קריטיקירט גע־ווארן, — ווען זי האט געבראכט אחער א פארוואלטער פון ארענטינע אנשטאט צו באשטימען א קאנאדער (מיר האבן, נא־טירלאך, ניט נעהאט וואס אויסצוזעצן קעגן דער פּרעזאָן פון דעם נייעם פאר־וואלטער, ניט קאנענדיק אים, נאר בלויז קעגן דעם פּרינציפּ. — זעט לייט־ארטיקל פון פעב. 26, 1929).

איך קאן זיך אבער בשום אופן ניט דערמאנען, אז מיר זאָלן ווען האבן גע־שריבן צו נונסטן פון דער איקא און אירע מעטאָדן, און איך קאָן אפילו זיך ניט פארשטעלן אז מיר זאָלן ווען האבן גערדוקט בריוו אין וועלכע די מעטאָ־דן דער איקא זיינען בארעכטיקט גע־ווארן, — שוין דערפאר, ווייל די איקא, ווי מיר האבן געזאגט, רעכנט זיך ניט מיט דער אידישער געוועלשאפטלאכער מיינונג און שרייבט ניט קיין בריוולאך אין רע־אקציע.

***

איך געדיינק אבער יא, אז בריוו און ארטיקלען פון פארמערס קען דער אר־קא (אפּט אנאנימע, ווייל די שרייבער האבן מורא געהאט פארטשעפּען זיך מיט איר), — זיינען ביי אונז ניט געדרוקט געווארן (עס זיינען געווען אזעלכע וואס זיינען יא געדרוקט געווארן).

דערווייל זיינען געווען פארשיידענע סבות, אוז ניט אין יעדן פאל די זעלבע.

עס זיינען, ערשטנס, דא בריוו וואס זיינען פּשוט ניט דרוקבאר, צי צוליב

(שלוס אויף לעצטער זייט)

פופציק פּראָצענט פון אלע דעקלא־סירטע אידן אין מאסקווע האבן צו־ריקגעקראגן זייער וואל־רעכט

גרויסע צאל דעקלאסירטע, אויסער רעליגיעזע פארשטייער, קריגן רעכט אין אוקראינער שטעטלאך. — קוסטארן ליידן נאך פון שווערע שטייערן.

מאסקווע, יולי 2 (איטא).— פופציק פּראָצענט פון די דעקלאסירטע אידן אין מאסקווע האבן צוריק געוואונען זייער שטים־רעכט, ווי עס וועדט באריכטעט היינט אין פארבינדונג מיט דעם לעצטן טאג פון׳ם טערמין אין וועלכן רעכטלאַ־זע האבן געקאָנט קריגן צוריק זייער שטים־רעכט.

פון ניין טויזנט דעקלאסירטע אידן אין איין דיסטריקט פון מאסקווע, האבן 4.500 צוריקגעקראגן זייערע רעכט. אין אוקראינע איז די לאגע אין דער אינזיכט אפשר נאך בעסער. דארטן האבן גאנצע שטעטלאך געקראגן רעכט צו שטימען, און צווישן זיי זיינען איינגעשלאָסן א סך געוועזענע קליינע הענדלער. אבער דער־ניעזע פארשטייער און געוועזענע גרויסע הענדלער האבן אין קיין פאל ניט געקראַ־גען קיין רעכט.

די "איטא" האט פעסטגעשטעלט, אז די אוקראינער אידישע בעל־מלאכה׳ס ווערן נדך זייער הויך באשטייערט. ניט געקוקט אויף די לעצטע באפעלן פון מאסקווע, די לאָקאַלע שטייער־אינספּעק־טארן פארגעטפערן זיך דערמיט, וואס זיי האבן נאך ניט געקראגן קיין אפיציעלן באפעל פון מאסקווע צוריקצוקערן צו די בעל־מלאכה׳ס די מאשינען קאנפיסקירט ביי זיי פאר ניט־געצאלטע שטייערן.

די "איטא" ווערט אבער אויך אינפאר־מירט, אז דער צענטראלער פינאנץ־קאָ־מיסאריאט איז שטארק אומצופרידן מיט דער נאכלעסיקער באציאונג פון די אינ־פארוואונדעט געווארן פון די קוילן.

באנדיטן אטאקירן די פּאָליציי אין שיקאגאָ

שיקאגאָ, איל., יולי 2.— באנדיטן האָ־בען אטאקירט א פּאָליציי אוטאָמאָביל אין סאמע צענטער פון שטאט, אין "לופּ" דיסטריקט שפּעט לעצטע נאכט, אבער די קעגנזייטיקע שיסעריי האט צופעליק קיי־נעם ניט ערנסט געשאדט.

די פּאָליציי האט אריבערגפירט אין אן אוטאָמאָביל דזשעק זוטא און נאך דריי געגנסטערס, פארדעכטיקט אינ׳ם מארד פון דעם צייטונגס רעפּארטער, אלפרעד לינגל. א גרויסער סעראן האט זיי אנגע־יאגט און מען האט־אנגעהויבן פון דאר־טען שיסן, ווי מען גלויבט מיט׳ן צוועק צו דערמארדן זוטאן. די פּאָליציי האט געענטפערט מיט א שיסעריי, און דער סעראן איז פארשוואונדן געווארן אין א זייטיקער גאס.

דער מאטארמאן פון דעם פּאָליציי אור־טאָמאָביל און א וועכטער זיינען ליידט פארוואונדעט געווארן פון די אינ־

פּאָליטישע ענינים

אמעריקע

אמעריקע אין דער וועלט־מלחמה. — אין דער וועלט־מלחמה האט אמעריקע פארלוירן 50,000 מענשן, אין דער אינפלאנצע פון דריי יאר האט אמעריקע אויסגעגעבן $22,000,000,000 אין אנלייען, אויסגעגעבן $1,000,000,000 אין אנלייען אין אויסלאנד, אויסגעגעבן $1,000,000,000 אין אנלייען אין אמעריקע

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אנטיסעמיטיזם אין מעקסיקאָ

מיט דער שליסונג פון די צפון אמעריקאנער לענדער פאר דער אידישער איינוואנדערונג, האט א טייל פון דער וואנדערונג צישפרייט זיך איבער פארשיידענע צענטער און דרום אמעריקאנער לענדער. פון זיי זיינען א צאל פארוואגלט געווארן קיין מעקסיקא, וואס האט געהאט א באזונדער צוציאונג פאר אידישע אימיגראנטן, ווייל זי איז נאענט צו די פאראייניקטע שטאטן, און מען האט געהאפט, אז מיט דער צייט זאל אפשר געפינען זיך א מעגלאכקייט אריבערצוכאפ זיך די גרעניץ אינ'ם "פארשפרעכענעם לאנד". עס זיינען צווישן זיי איך געווען אימיגראנטן וואס זיינען אהין אראפגעבראכט געווארן פון זייערע אמעריקאנער קרובים, ווייל זיי האבן זיי ניט געקאנט ברייגנען קיין אמעריקע צוליב די שטרייגע אימיגראציע געזעצן, און זיי האבן געוואלט האבן זיי כאטש אביסל נעענטער צו זיך.

אם די איינוואנדערונג פון די לעצטע יאר האט דאך געשאפן א אידישן ישוב, אבער א קליינעם און ארימען. דאס לאנד איז זייער ארים און איז ביז לעצטנס צעריסן געווארן פון כמעט כסדר'דיקע בירגער קריגן, פון וועלכע זי איז איצט נאך ניט איינגענאנען פריי. די ארבעטס באדינגונגען זיינען דארטן שרעקלאך שלעכטע, און עס איז ניט מעגלאך פאר די איינגעוואנדערטע אידן צוצופאסן זיך צו זיי. קיין איינגעפינדערזעלעמער פון פריער אידישער ישוב איז דארטן פאקטיש ניט געווען. און די געצייטלע אידישע פאמיליעס וואס זיינען דארטן פון פריערדיקע יארן, אממייסטנס ספרד'שע זיינען איינגעטלאך אפגעריסן פונ'ם אידנטום און האבן נאר א קליינע שייר כות צום נייעם אידישן ישוב.

די נייע אידישע איינוואנדערער באשעפטיקן זיך כמעט אייסשליס־לאך מיט קליינעם האנדל. — אממייסטן מיט פעדלעריי. — א שווערע אר־בעט מיט מיזעראבעלע פארדינסטן. קיין פאקטאר אינ'ם האנדל פון לאנד זיינען זיי זיכער ניט. און עס איז ניט שייך צו ריידן וועגן דעם. אז די עט־לאכע מוזיגע אידישע קליינע הענדלער און ארימע פעדלער זאלן אויף וועלכן ס'איז ערנסטן אופן שעדיקן דעם האנדל פון די מעקסיקאנער סוחרים מיט זייער קאנקורענץ.

און דאך איז מערקווירדיק, וואס פאר א גיפטיקע אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע דארטן האט זיך לעצטנס אנגעהויבן אנטוויקלקן, א פראפא־גאנדע וואס ווערט אויפגעכאפט פון א טייל פון דער פרעסע, און וואס דער־מאנט שטארק אן די העצעס פון די פארביסנסטע אייראפייאישע אנטיסע־מיטן. עס דערגייט שוין דארטן אזוי ווייט, אז דער קליינער, ארימער און עלנדער אידישער ישוב איז אין געפאר פון פאגראמען.

עס איז באמת שווער צו פארשטיין, וואס עס רופט ארויס די פינס־טערע אנטיסעמיטישע העצעס אין מעקסיקא, וואו די צאל אידן איז אזוי קליין און וואו זייער עקאנאמישער איינפלוס איז ווייניקער ווי ניטיק, מיר מוזן חושד זיין, אז הינטער דער וואנדערונג אין באהאלט מען זיך מיט אנדערע פאליטישע צילן, וואס האט מיט אידן גאר־נישט ניט צו טאן.

עס זעט אונז אויס, אז די אידן אין מעקסיקא, ווי אומעטום, זיינען דער ציל־ברעט פאר פיילן וואס דארפן טרעפן אימעצן אנדערש. דאס זיינען פאליטישע אוואנטיורסטן, מיט וועלכע מעקסיקא איז פול, וואס ווילן אויס־נוצן זיך מיט דער אנווענדונג פון די עטלאכע טויזנט ארומע אידן אין לאנד, כדי אויפצוהעצן די פינסטערע פאנאטישע מאסן אין שאפן אומרוען אין לאנד, כדי צו קאנען כאפן פיש אינ'ם טומולט וואסער.

מעקסיקא ווערט פאר'ן לעצטן צענדליק יארן באהערשט פון שטאר־קע רעגירונגען, וואס ארבעטן לטובת דעם פאלק אמווייניקסטנס מער, ווי וועלכע ס'איז פריערדיקע רעגירונג. א סך פארזוכן אויף אויפשטאנדן זיינען פאר דער צייט געמאכט געווארן, און זיי דארפן לאנד גווהלדיי־קע קרבנות אין מענשלאכע לעבנס און פארמעגנס. די אלע פארזוכן זיינען אבער אונטערדריקט געווארן, און די פאליטישע אוואנטיורסטן הויבן אפנס אן פארלירן די האפענונג צו קאנען ברעכן די מאכט פון דער רעגירונג און אליין ארויפזעצן זיך אויפ'ן קארק פונ'ם מעקסיקאנישן פאלק, דורך אן אפע־נעם קאמף.

די דאזיקע אוואנטיורסטן באנוצן זיך דערפאר לעצטנס מיט'ן מיטל פון פאליטישע מארדן, און, ווי עס זעט אויס, האבן זיי אויך איינגעשפאנט דעם אנטיסעמיטיזם אין זייער וואנען. זיי ווילן ווארשיינלאך אזוי מערערי־זירן די רעגירונג און ארויסרופן אומרוען אין לאנד. וואס זאלן נאך מער אפ־שוואכן דער רעגירונגס הענט און אזוי פארלייכטערן זייער אויפגאבע.

אויב די סברא איז א ריכטיקע, דאן איז די לאגע פון די אידן אין מעקסיקא זייער א שרעקליקע. זיין נויטיקן זיך בלייבן אין דער חילף פון איינ־פלוסרייכע אידישע קערפערשאפטן פון דרויסן, ווייל זי אליין זיינען צו שוואך סיי אין צאל און סיי אין איינפלוס, צו קאנען פארטידיקן זיך אליין.

די גרויסע אמעריקאנער אידישע קערפערשאפטן דארפן צוציען די אויפמערקזאמקייט פון דער מעקסיקאנער רעגירונג צו דער לאגע און אויס־איבן אויף איר דעם געהעריקן איינפלוס. אז זי זאל באצייטנס אפשטעלן די ניפטיקע פראפאגאנדע, וואס איז קיין איר אליין.

די אייסלענדער

דאס קליינע פאלק וואס־באוצט דעם אייראפייאישן אינזל מיט'ן נא־מען אייזלאנד ("אייסלענד") צילט אינגאנצן ארום הונדערט טויזנט נפשות. דאס לאנד איז ארים, וואולקאניש און מיט א הארבן קלימאט. דאס פאלק איז אין משך פון זיין געשיכטע כעמט כסדר געווען פארשקלאפט צו אנדערע, מעכטיקערע פעלקער.

דאך האט דאס אייסלענדישע פאלק דערלעבט צו פייערן ערשט דעם טויזנט־יאריקן יובילײ פון זיין ערשטן פארלאמענט, און לכבוד אט דער פא־סירונג האט די שטאלצע ענגלאנד צוריקגעקערט צו אייזלאנד איר אייגענעם טיטול פון "מוטער פון פארלאמענטן".

אייזלאנד איז איצט פאקטיש א זעלבסטשטענדיק לאנד, פאראייניקט מיט דענמארק בלויז דורך איין קעניג. דאס קליינע פאלק, כאטש טאטעריעל גים רייך, האט אבער געשאפן אן אייגענע קולטור, וואס איז שוין מער ווי פון בלויז נאציאנאלער באדייטונג.

דאס לאנד, ווי מיר האבן געזאגט, איז ניט רייך, און א סך פון די קינ־דער פון אייזלאנד האבן זיך פארשפרייט איבער דער וועלט צו זוכן דארטן גליקן. אין מאניטאבא איז דא א באזונדערס גרויסער ישוב פון אייסלענדער, וועלכע האבן זיך אויסגעצייכנט ווי פארהארטעוועטע פיאנערן און וועלכע האבן פיל בייגעטראגן פאר'ן וואוילזיין פון דער פראווינץ.

די אייסלענדער האבן דא בייגעטראגן זייער פיל אינ'ם אויפבוי פון דער פראווינץ, און שפילן א גרויסע ראל אין איר געזעלשאפטלאכן, פאלי־טישן און קולטורעלן לעבן. זיי האבן ארויסגעגעבן א צאל וויכטיקע טוער אויף די אלע געביטן, און אייניקע פון זייערע געמען זיינען דא געווארן היס־טאָרישע. זיי האלטן זיך שטאלץ מיט זייער אפשטאם און היטן זייער פאר־בינדונג מיט זייער אלטער קולטור.

ווי אונזערע געוואונשענע מיטבירגער, באגריסן מיר זיי מיט זייער גרויסן נאציאנאלן יום־טוב.

אנטיסעמיטיזם אין אונגארן אויפן ריקצוג

(ספעציעל פאר "דאס אידישע וואָרט")
פון א. ווינער

עס ווערט כסדר שטילער אויפ'ן אנ־טיסעמיטישן פראנט אין אונגארן. ניט בלויז אויף די נאכן און אין דעם געזעל־שאפטלאכן לעבן האלט זיך דער אנטיסע־מיטיזם אין שטענדיקן צוריקציען, אויך די שטארקסטע פעסטערונגען אויף די הייך־שולן און אינ'ווערסיטעטן זיינען אין דעם לעצטן יאר געפאלן. אפילו דער סטודענטישער אנטיסעמיטיזם נע־פינט זיך, ווייניקסטנס עפנטלאך, אויך שוין א צושטאנד פון רואיקער ליקווידא־ציע. די הערשנדע קרייזן האבן אוועק־נעמען די שיצנדע האנט לכל הפחות איבער'ן ברויטאלן אנטיסעמיטיזם און די רעגירונג האט צוליב פילע טעמים אייני־גרדנונגס־געזעצן אויך קיין אנטיסימיטי־שע אומר־פירער. איז טאקע ביסלאכווייז געקומען רו און אדרענונג אן דאס גאנ־צע אונגארישע פאלק הויבט אן איבער־צייגן זיך אלץ מער. אז ס'איז לייכ־טער נעפינען ארבעט און פרנסה ביי רו־איקע פארהעלטענישע ווי אידער ביי שלעגעריין און שטערונגען פון דער עפנטלאכער אדרענונג.

און אזוי ווי אדרענונג שאפט פאמע־לאך ביי יעדן מענש אדרענונגס־ליבע, האט דערווייל אויך די גאנצע עפנטלאכע פארוואלטונג אנגעהויבן צוצוויינען זיך צוריק צום פרינציפ פון אדרענונגס־שוץ און געזעלאכער גלייכקייט אויך לגבי דער אידישער באפעלקערונג. דער ריכ־טער אין טריבונאל, דער פאליציסט און שטאט און דער ישאנדאר אויפ'ן דארף באפרייען זיך ביסלאכווייז פון דעם אנ־טיסעמיטישן היפנאז און פון זיך אליין וואקסט אויס די וועקסלווייטיקע ווירקונג פון נאס אויף דער אמטס־שטוב און פון דעם עפנטלאכן באאמטן אויף דער באר־פעלקערונג. איינער ווירקט באריינענד אויפ'ן אנדערן און אלס סך הכל באפעס־טיקט זיך זיך אין אנגעמיין דרך־ארץ פארן געזעץ און באדערפעניש נאך רו און אר־דענונג.

דאס באווייזט אויף דאס ניי, אז אנטי־סעמיטישע ארומרוען זיינען ניט קיין נאטורגעזעצן. ווען א רעגירונג וויל באר־מת ניט קיין אנטיסעמיטישע עקסצעסן, האט זי אלע מעגלאכקייטן זיי ניט צו דערלאזן. און דורכ'ן לעצטן יאר שאפט זיך פאקטיש דער איינדרוק, אז די אונ־גארישע רעגירונג וויל ניט קיין עפנטלא־כען אנטיסעמיטיזם צוליב וויכטיקע אויס־סענפאליטישע צילן, אבער אויך מחמת קרעדיט־פאליטישע און עקאנאמישע סבות.

ראשית כל האבן זיך די פארא־נט־וואָרטלאכע פירער פון לאנד דורך די לעצטע צען יאר אויבערצייגט אז מיט אומרוען און אנטיסעמיטישע דעמאנסטרא־ציעס איז ניט מעגלאך די קאנסאלידי־רונג פון לאנד, ניט פאליטיש, ניט סא־ציאל און אויך ניט עקאנאמיש. דאך האט מען ביסלאכווייז דערזעען, אז מיט קיין קריסטלאך־נאציאנאלער ווירטשאפט אנ־טיסעמיטיזם בלאמירט מען זיך איבער'ן קאפ אויף איבער'ן קאפ אויף קרעדיט־פאליטיש. פילע עקאנאמישע אונטערנע־מונגען פון די דערוואכנדע מאריאָרן, אויך ביינע אין קאנסומען, האבן מיאוס באנקראטירט. ניט בלויז די באפעלקערונג האט דארט פארלארן געלט און אנגעהויר־בען ברומען קיין אזא סארט מסחר. אויך מלוכה געלדער זיינען דארט פארפאלן גע־וואָרן און אויך קריסטלאכע פארלאמענ־טאריער האבן נעמאכט וואלדן דאנען. כל זמן די הוצאות פון אנטיסעמיטישע ארבעט פאלן בלויז אויף אידישע קע־שענעס, קאן מען ארומפירן די קריסט־לאכע באפעלקערונג. ביי דער גאנ־ער איינדרוק, אז ס'איז לטובת אבער ווי ס'ווייזט זיך ארויס, אז דער קריסטלאכע באפעלקערונג אליין האט צאלן דעם חלק פון אנטיסעמיטיזם, דאן הויבט זי אן פארשטיין, אז דאס איז א געשעפט כיס פראפיטן נאר פאר עטל־לאכע אנטיסעמיטישע דעמאגאגן, דאן איז אויס מיט'ן עקאנאמישן קריזיס אין לאנד אויפא.

די אונגארישע רעגירונג האלט ביים אויפגעמען א גרויסע אינטערנאציאנאלע חלואה און דאס לאנד איז דארט ראטשלד אין דער חרפה מעגלעכסטן פון דער דאָ־זיקער אנגריפן אויפן אינ'ווערטשאפט־לאכן לעבן. עס פארלאנגט אפציעל פון דער אונגארישער פליכטלינג־קאמיסיע אז דער אונגארישער אינ'ווערטשאפטלאכער לעבן זאל אויפגעבויט ווערן אויף א נייע באזיס, אז אונגארן, פולגס זאל דו ארדן אין אונגארן, אונגעשטעלט ווערן אין ווירטשאפטלאכן לעבן אין אונגארן. דעם פון ביי דער אונגאר־ישער אינ'ווערטשאפט אין ווירטשאפט אין אונגארן. דער אונגאר־ישער אינ'ווערטשאפט האט זיך איינ־גענומען אין די מערק פון אונגארן, אז אינ'ווערטשאפט, אז אונגארן אין דער מיטן ווערלט, האט אין דער נאנצער וועלט, האט אין די לעצטע יארן תמיד ארויסגעראלט אונגארן פון שטאטספינאנציעלער נויט. פאקטיש האט די לאנדאער ראטשילדס נאכ'ן וועלטקריג אויפגעריכטעט דעם אינטענאר־ציאנאלן קרעדיט פון אונגארן, וועלכעס איז געווען סיי פאליטיש און סיי פינאנ־ציעל איזאלירט, באיקאטירט און געהאסט אין גאנץ אייראפע ווי אויך אין אמעריי־קע. אין גאנץ אונגארן ווערט אט דער פאקט נאר הויך אפגעשאצט מיט אן אפענער דאנקבארקייט לגבי דעם לאנד־אי־נער אידישן פינאנץ־הויז. שוין דאס דאָ־זיקע אלגעמיינע באוואוסטזיין פארפליכ־טעט קודם כל די רעגירונג אליין צו באר־וונדערע ריקזיכטן און צו א "שטילערן אידישן פעריאד" אין דער הלואה צייט.

דאס איז טאקע דערווייל די וויכטיק־סטע סבה פון ווייטערן אנטיסעמיטיזם־ריקצוג אין אונגארן. אפשר וועט דער דאָזיקער שטילער פעריאד צוזאמען מיטן אלגעמיינעם עקאנאמישן קריזיס אין לאנד דערפירן אויך צו א דערשטילערונג פון ווירטשאפטלאכן אנטיסעמיטיזם, וועלכער האט נאך אלץ זיינע פראטעק־טאָרן ביי אין די העכסטע מלוכה־אינ־סטאנצן, אויך אין דעם פונקט וועט זיך דער שכל חישב מוזן פאמעלאך דורכבע־צען. האנדל און געשעפט זיינען ניט נאָ־ציאנאל אדער רייסנמעסיק אפגעטיילט. מ'האט אויי לאנג געוזוכט רואירן דעם אידישן האנדלשטאנד, ביז דער עקאנא־מישער חורבן האט מיטגערוסן אויף דעם סריסטלאכן סוחר און געוועלבער און איצט הויבט אן שוין מודה זיין אז דאס לאנד פארדיינענט דר אידישע מיטארבע־טערשאפט פפעציעל אויפ'ן עקאנאמישן געביט. ווי לאנג עס וועט נאך נעמען, ביז די דאזיקע דערקענטניש וועט זיך אויס־ווירקן אויך אין פראקטישן לעבן, ספע־ציעל אין דער עקאנאמישער געזעצגע־בונג פון פארלאמענט ווי אויך אין דער קרעדיט פאליטיק פון די קאמפעטענטע באהערדן — דאס איז נאך זייער א שווע־רע נביאות. פון א אידישן גן־עדן וועט אונגארן מסתמא נאך היבש לאנג זייער ווייט זיין. דערווייל מוז מען מיט'ן קלענסטן טריט צום בעסערן צופרידן זיין.

ווין, יוני, 1930.

("איטא")

פארטראג פון דר. א. רופין פאר די פרעסע-פארשטייער אינ'ם הויפט ביוראָ פון קרן-היסוד אין ירושלים דעם 20'טן מאי, 1930

איבער די ארץ־ישראל לאנדווירטשאפט און אירע אויסזיכטן

עס איז ווירקלאך שווער צו ריידן איצט ווען מ'פילט אז מ'גראבט אונטער די יסודות פון אונזער ארבעט. אין אזא מאמענט וועלן מיר נישט קאנען זיך באר־שעפטיקן מיט עקאנאמישע פרטים. עס איז אבער געוואונשן פון פארשיידענע שטאנדפונקטן אז מיר זאלן איבערגיין פון די פאליטישע פראגן צו עקאנאמישע אינטערעסן.

איך וועל אייך קורץ־כל געבן אן אר־בערבליק וועגן דעם וואס מיר־האבן דער־גרייכט אין לאנדווירטשאפטלאכער קאָ־לאָניזאציע און נאכהער וועל איך זיך אפשטעלן אויף די איכסיזכטן אין דער צוקונפט. איך וועל אויך געבן דערקלערונג־געבן איבער די פראגן וואס שטייען אויפן סדר היום'אין צוזאמענהאנג מיט דער לאנדווירטשאפטלאכער קאלאניזאציע.

ענדע מלחמה האבן מיר געראטן אין לאנד 43 לאנדווירטשאפטלאכע פונקטן, איצט האבן מיר 110, בארן האבן אידן דאמאלטס פארמאנט 450-000 דונאם און איצט פארמאנן זיי 200,000. 1 דונאם. אין יאר 1920 איז דער צאל איינוואוי־נער אין אלע ווירטשאפטלאכע פונקטן געווען ארום 15,000 און איצט — 2000, 40. מ'דארף ניט פארגעסן אז צו דער צאל פון יאר 1920 האבן מיר דערגרייכט נאך פערציק יאר קאלאניזאציע ארבעט און צו די ציפערן פון היינטיקן טאג האָ־בען מיר דערגרייכט נאך צוי יאר, ד. ה. אז אין משך פון די יאָרן 1920־1880 איז אונז צוגעקומען יעדעס יאר 11,000 דונאם באדן און 400 נפשות און אין משך פון די לעצטע צען יאר איז צו־געקומען יעדעס יאר 75,000 דונאם באדן און 2,400 נפשות־דארפס־באפעלקערונג. פרדסים (אפעלסינען־גארטנס) האבן די אידן אין יאר 1921 געהאט 9-000 דר־נאם (בכלל איז דאמאלטס געווען אין לאנד 35,000־30 דונאם פרדס). היינט האבן מיר לויט דער סטאטיסטיק פון ה־וויטעלעס, דירעקטאר פון צענטראל־באנק — 58,000 דונאם פרדס. און אין גאנצן לאנד איז פאראן 115,000 דונאם פרדס. ד. ה. אז די אידן פארמאנן אומגעפער די העלפט פון דעם גאנצן שטח פרדסים אין לאנד. דאס איז בנוגע דער גאנצער לאנדווירטשאפטלאכער קאלאניזאציע אין לאנד, ווען מיר וועלן אבער נעמען בלויז די לאנדווירטשאפטלאכע קאלאניזאציע פון דער ציוניסטישער אנגלאניזאציע דורך אירע פאנדן — קרן קימת און קרן היסוד וועלן מיר זעען אז פון די 59 לאנד־ווירטשאפטלאכע פונקטן, וואס עקזיסטירן היינטיקן טאג, זיינען בלויז זעקס פון זיי נעגרינדעט געווארן פאר'ן קרינ. אין יאר 1920 האט דער קרן קימת פארמאנט 21,000 דונאם באדן. היינט פארמאנט ער כמעט 300,000 דונאם. די צאל נפשות אין אלע לאנדווירטשאפטלאכע פונקטן פון קרן היסוד דערגרייכט איצט כמעט 10,000. אין דער צייט ווען אין יאר 1920 געווען 600־500. קי איז פא־ראן אין אלע ווירטשאפטן פון קרן־היסוד 5,000. ביי צוויי דריטל פון זיי זיינען פון נוטער ראסע. עופות זיינען אין די דאזיקע ווירטשאפטן פאראן מער ווי 100,000. אין דעם פארגאנגענעם יאר האבן די דאזיקע ווירטשאפטן פארקויפט דריי מיליאן ליטער מילך. פאר דער מלי־חמה איז אין גאנצן לאנד ניט געווען מער פון 100,000 ליטער מילך אויף צו פארקויפן. די קאאפעראטיווע געזעלשאפט "תנובה", וואס פארקויפט די פראדוקציע פון יענע קבוצות און קאלאניעס, וואס היטן אפ דעם פרינציפ פון "עבודה עב־ירית" (ריינע אידישע ארבעט) איז פאר־קויפט געווארן א מיליאן אייער, 1,500 טאן גרינס, אויסער באנאנעס און אנדר־ע פראדוקטן.

דער אלגעמיינער סך־הכל איז, אז ביז איצט האט דער קרן־היסוד אינווע־סטירט אין לאנדווירטשאפטלאכער קאָ־לאָניזאציע א מיליאָן פונט. אויסערדעם האט דער קרן קימת אינווע־סטירט אין דער באר א מיליאָן פונט אויף באדן פאר דער דאָזיקער קאָלאָניזאציע. כדי צו קאנסאָ־לידירן אלע פונקטן פונ'ם קרן־היסוד פאר דערט זיך נאך 250,000 פונט. צוועלף פונקטן זיינען שוין עקאנאמיש שטענדיק און האבן שוין גאנרנים צו טאָן מיט דעם בודזשעט פון דעם קרן־היסוד. און נאך אזא צאל בערך וועלן מיר דער נאענטער צייט ווערן יעלבסטשטענ־דיק. די איבעריקע פונקטן בלייבן נאך אפהייננגיק פון דעם קרן־היסוד בודזשעט ביז עס וועט פארווירקלאכט ווערן דער דערמאנטער פלאן פון קאנסאלידאציע. אין אלע אונזערע ווירטשאפטן מערקט מען א גרויסער פארגרעס אין דער פראָ־דוקטיוויטאציע פון דער ווירטשאפט. אין דער צייט וואס אן אראביש קוה גיט ניט מער ווי זיבן הונדערט ליטער מילך א יאר, ניט אונזער קוה פון גוטער ראס־סע דריי טויזנט ליטער מילך א יאר. אונ־זערע הינער ליינן צו 150 אייער א יאר, ד. ה. דאפלט און וויפיל אן אראביש הון ליינט. דאס מיטעלע ווייטערגערעכענ־יש פון די ווירטשאפטן אין עמק איז 100 קילא פון דונאם, אין אייניקע ערטער נאך מיר, אין דער אראביש־ער פעלאך (פויער) האט ניט מער ווי זעכציק קילא פון דונאם. אין דער הינזיכט אלזא האָ־בען מיר געמאכט גרויסן פארשטרים און מיר דערגענעטערן זיך אלץ מער צום גע־רעגעניש פון די איינראפייאישע לענדער.

מיר קאנען אבער ניט פארשווייגן די שווערקייטן וואס ליגן נאך אויף אונ־זער וועג; מיר האבן אייניקע ווירטשאפ־טען וועלכע קאנען זיך ניט גוט אנטווי־קלען צאנגל אין באדן אדער צוליב דעם וואס זיי האבן ניט גענוג וואסער. ווען מיר האבן פאר ניין יאר געגרינדעט אונזערע ערשטע פונקטן אין עמק, האבן מיר נאך דאס ניט געוואוסט, וואס מיר וויסן היינט. מיר האבן ניט געוואוסט אז אין דעם זעלבן עמק, וואס איז געווען אזוי באריומט מיט זיין פרוכטבארקייט נאך פון די אור אלטע צייטן, איז פאראן א גרויסער אונטערשייד אין דער קוואלי־טעט פון דעם באדן פון פארשידענע גע־גענדן. אין נחלל, צום ביישפיל, איז גע־נוג הונדערט דונאם פאר א קאלאניסט. עס זיינען אבער פאראן אנדערע פונקטן נאענט פון נחלל, וואו דער באדן איז אין פיל ערגער און וואו דער קאלאניסט מוז האבן ווייניקסטנס 150 דונאם. און ווייל מיר האבן אנפאנג איינגעטיילט דעם באדן לויט דער סיסטעם פון 100 דונאם פאר א קאלאניסט, מוזן מיר איצט זוכן מיטלען ווי אזוי צו פארגרעסערן דעם באדן פאר יעדן קאלאניסט.

עס זיינען אויף פאראן פונקטן וואס האבן ניט גענוג וואסער און דערביי קאן מען ניט פארגרעסערן די צאל בהמות. היינט ליינן מיר מער אכט אויף וואסער אפילו אין די געמישטע ווירטשאפטן. מיר זוכן דורכאויס מיטלען־ווי אזוי צו פאר־זיכערן מיט וואסער אפילו די געמישטע ווירטשאפטן אויף אזוי פיל, אז זיי זאָ־לען קאנען באוואסערן לכל הפחות פינף דונאם באדן. מיר דיינקען צו גרינדן אין קומענדיקן יאר א הידראלאגישע אפטיי־לונג, א ספעציעלע אפטיילונג פון דער לאנדווירטשאפטלאכער עקספערימענטא־לער סטאנציע, פאר באוואסערונג, וועל־כע זאל אויף וויפיל ס'איז נאר מעג־לאך, לייזן די דאזיקע פראגע. אבער די דאזיקע פראגן וועגן וואסער און באדן־צוזאץ זיינען נאך ניט די איינציקע שווע־ריקייטן. מיר האבן נאך אנדערע שווערי־קייטן אין אונזער ארבעט. לויט מיין מיי־נונג האבן מיר גוט געטאן וואס מיר האָ־בען מיט 22 יאר צוריק געגרינדעט די ערשטע פונקטן — רגניה, כנרת, מרחביה — אויף דעם גרונד פון מילך ווירט־שאפט. אין יענער צייט זיינען געווען אין לאנד צוויי סיסטעמען פון ערד־ארבעט; די סיסטעם פון דער יק"א, וועל־כע האט געגעבן דעם קאלאניסט ביז 3 הונדערט דונאם באדן אויף זיינען אין גערשטן, און ס'איז געווען די סיס־טעם פון די דייטשע קאלאניעס וואס האבן זיך באזירט אויף מילך־קי. מיר האבן דאמאלטס געוואוסט אז ארץ יש־ראל וועט ניט קאנען קאנקורירן מיט תבואה מיט אזעלכע לענדער ווי קאָ־נאדע און ארגענטינע. ארץ־ישראל וועט קיינמאל ניט קאנען פארקויפן איר ווייץ אויף די פריין, וואס די דאזיקע לענדער פארקויפן. אבער נאנץ אנדערש איז מיט מילך. די ווייטע לענדער קאנען אונז ניט קאנקורירן מיט פרישער מילך; ווייל די מילך ווירטשאפט מוז זיין נאענט צום מארק, וואו זי ווערט פארקויפט. אויף דיינק אויך איצט אז פריער, איידער מיר האבן זיך געקאנט שטיצן אויף אראבישן פלאנטאציעס, האבן מיר געהאט בלויז איין מעגלאכקייט — צו באזירן אונזער ווירט־שאפט. אויף געמישטער ווירט־שאפט. נאר אויב צוריק מיט צוואנציק יאר אין אין לאנד ניט געווען קיין מילך, אדער אמוניאקסטן, מילך איז גע־נאך מיר, אין דער אראבישער פעלאך (פויער) האט ניט מער ווי זעכציק קילא פון דונאם. אין דער הינזיכט אלזא האָ־בען מיר געמאכט גרויסן פארשטרים און מיר דערגענעטערן זיך אלץ מער צום גע־רעגעניש פון די איינראפייאישע לענדער.

מיר קאנען אבער ניט פארשווייגן די שווערקייטן וואס ליגן נאך אויף אונ־זער וועג; מיר האבן אייניקע ווירטשאפ־טען וועלכע קאנען זיך ניט גוט אנטוויק־לען צאנגל אין באדן אדער צוליב דעם וואס זיי האבן ניט גענוג וואסער

אויף פרעמדע וועגן

א שפּאַנענדער ראַטאַן פון די ליידן און קאַמף פון דעם אידישן וואַנדערער

פון דר. ל. כ—ן

(פאָרטזעצונג)

זי האָט זיך דערפילט אומאַנגענעם פון זיינע לעצטע ווערטער און האָט ווידער געצוואונגען א שמייכל געטאָן.

— וואָס רעדט איר, מר. מעקנעק? וואָס הייסט מיר שטייט ניט אָן? . . . פאַרקערט איך בין אייך זייער דאַנקבאַר און איך האַלט עס פאַר א פריינטשאַפט פון אייער זייט, וואָס איר ווילט מיר פאַרשאַפן פאַרגענינן, נאָר . . .

— נאָר? — האָט ער אונטערגעכאַפּט, קוקנדיק פאַרטראַכט מיט זיינע ווייסע אויגן אויף איר ליבן, חנ'עוודיקן פּנים, און ערגערנדיק זיך, ווארום ער האָט ארויסגערעדט, אז איר שטייט ניט אָן . . .

— נאָר? — האָט זי אויך איבערגעפרעגט, פילנדיק זיך שווער מיט אים און טראַכטנדיק: — רבונו־של־עולם, וואָס וויל ער פון מיין קאַפּ האַבן! . . . אויס'ן סוף האָט זי געענטפערט:

— ביז איצט האָב איך ניט געקאָנט.

— און איצט וועט איר קאָנען? — האָט ער זיך א כאַפּ געטאָן.

— יאָ — האָט זי א לאַך געטאָן — ווען איר וועט נאָר וועלן, וועל איך מיט אייך גיין אין טעאַטער . . . . קאָן איך איצט גיין? — איך האָב נאָך פיל אַרבעט — נעמט דעם פרעזענט! . . . .

— ניין, ניין, איך דאַנק אייך! — האָט זי א שאָקל געטאָן מיט איר שווארצען און שיינעם קאָפּ — פרעזענטן נעם איך נאָר פון . . . . אבער, גודבּיי! ... איך האָב היינט פיל אַרבעט! האָט זי זיך ווידער אונטערבראַכן און איז מיט שנעלע טריט ארויס פון אַפּיס.

ער איז א ווײַלע געשטאַנען און נעקוקט מיט זיינע ווייסע אויגן אויף דער גלעזערנער טיר, הינטער וועלכער ליובא איז פאַרשוואונדן געוואָרן. דאַן האָט ער א דריק געטאָן מיט די אַקסלען און ער האָט א שפּיי געטאָן.

— וואָס רייסט זי אזוי די נאָז? — האָט ער זיך אויפגערעגט און געגומען טראַכטן בייז, פאַרביטערט: — וואָס מיינט זי, זי איז אין קיעוו? . . .

ער האָט באַהאַלטן דעם רינגעלע אין קעשענע און ער האָט געגומען גיין מיט שנעלע טריט איבער'ן אַפּיס הין און צו־ריק.

— פרעזענטן נעם איך נאָר פון . . .

— האָט ער אין זיינע געדאַנקען ווי־דערהאַלט אירע ווערטער און איז נאָך מער אויסגערעגט געוואָרן: — א שפּאַס, זי נעמט ניט קיין פרעזענטן פון אַבי וועמען . . . ווער איז זי, ביינאַזש! . . . א שלעפּערקע, אַן ארבעטער! . . . טויזענטער אזעלכע ווי זי זיינען דאָ אין ניו־יאָרק! . . . דער טייוול זאָל מיך נעמען, וואָס טראַכט איך פון איר? — נו, אז זי וועט מיך ניט וועלן? . . . . אוועקלייגן זיך אין שטאַרבן, וואָס? . . אין אפשר האָט זי שוין איינעם? . . . אזא שיינע מיידל . . . . דאַן וואָס דריי איך זיך א מוח? . . .

אין דער דאָזיקער צייט איז אין אַפּיס אריינגעקומען דער אַלטער אהרן.

— נו, האָסט איר געגעבן דעם ריכטער? — האָט ער געפרעגט.

—איר שטייט ניט אָן! — האָט מעקנעק א געשריי געטאָן — צום טייוול. איך בין א דעם פול.

דער אַלטער אהרן האָט אים אָנגעקוקט פאַרוואונדערט מיט זיינע רויטע אויגן.

— וואָס ביזטו בייז, אייבעלע? — האָט ער שטיל געפרעגט.

מעקנעק האָט ניט געענטפערט. ער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער און האָט א ווײַלע ארויסגעקוקט אויף דער אַנטקעגנ־דיקער וואַנט פון דער צווייטער פאַבריק, דאַן האָט ער זיך א קער געטאָן צו זיין פאָטער.

— טאַטע — האָט ער ארויסגערעדט מיט א לייכטן אָן ציטערדיקן קול — קאָנסטו מיר ניט זאָגן, ווער עס קומט צו זיי אריין? . . .

— צו וועמען, מיין זון?

— אָט, צו עטינבערג'ן . . .

— צו עטינבערג'ן? — האָט דער אַלטער איבערגעפרעגט — וואָס איז?... איך קום צו אים אריין . . .

— איך פרעג ניט וועגן דיר — איך מיין עפּעס מענשן, ניט אזוינע ווי דו... — אודאי, איך האָב עטלאַכע מאָל דאָרט געטראָפן דאָקטער עפשטיינ'ען און נאָך א יונגערמאַן — האָט דער אַלטער געזאָגט.

מעקנעק האָט א קלאַפּ געטאָן אין זיין האַרצן:

— אָט איז דיר! — האָט ער א טראַכט געטאָן — זי איז געווים פאַר־ליבט!

— א דאָקטאָר, הא? — האָט ער ארויסגערעדט — און דער צווייטער איז מסתמא אויך א דאָקטאָר . . . טאַטע, מיט וועמען האָבן זיי פאַרבראַכט, אָט די דאָקטוירים? . . .

— וואָס הייסט מיט וועמען? — האָט דער אַלטער געפרעגט — קוקנדיק אויף מעקנעק'ן אַלץ מער און מער פאַר־וואונדערט.

— האָסטו אמאָל געטראָפן, אז לויבא זאָל אַליין זיצן מיט איינעם פון די יונ־געלייט ערגעץ אין א באַזונדערן צימער?

— זי זיצט אַלע מאָל אַליין מיט דאָק־טאָר עפשטיינ'ען און פראָנט צימער — האָט דער אַלטער געענטפערט — ווען נאָר איך טרעף אים דאָרט.

— אזוי? — האָט מעקנעק זיך א כאַפּ געטאָן — מע טאַקע דער רוח אריין — האָט ער א בלישטשע געטאָן מיט זיינע ווייסע אויגן.

דער אַלטער אהרן האָט אויסגעגלאַצט אוי דאָס זיינע רויטע אויגן צעשראָ־קען.

— אייבעלע, וואָס איז?

— אין דו האָסט מיר ניט געקאָנט זאָ־גען אז דער דאָקטאָר קומט צו אויר אריין, הא? — האָט ער אויסגעשריען מיט כעס — אַלעס האָסטו מיר געקאָנט זאָ־גען: — אז אויף עטינבערג'ן איז א רחמנות, אז לייבא'ן דאַרף מען געבן לייכטערע ארבעט . . . זי וועט ביי מיר מער קיין ארבעט ניט האָבן — האָט ער זיך פּלוצלונג אונטערבראַכן — זאָל זי גיין הייסן די נאָז, וואו אַנדערש! זי טוג פאַר מיר ניט . . . . זי פירט מיר איבער די ארבעט, רייטשל איז געשעכט! דער אַלטער האָט פון שרעק געגומען פינטלען מיט די אויגן.

— אייבעלע — האָט ער געשטאַמלט — גאָט איז מיט דיר, וואָס הייסט?

— איך ווייל ניט האָבן קיין ערע — האָט זיך מעקנעק אַלץ מער און מער געקאָכט — איך ווייל ניט האָבן קיין ערע, זי זאָל מיט מיר א ווארט אויס־ריידן! . . . וואָס מיינט זי, אז דאָ איז קיעוו? . . . אין דער ערד מיט איר! זי איז א שלעפּערקע, מיט מיין מיסט קאָן איך איר און איר פאַטער אָפּקויפן, און אפשר דעם דאָקטאָר אויך, טפוי! — און ער האָט א שפּיי געטאָן.

— אָבער, אייבעלע, וואָס אויינס האָט זי דיר געטאָן?

— גאַרנישט, גאַרנישט, ניי, ניי! — האָט ער געזאָגט גראַב — ניי, טו דיין ארבעט, אויס, א סוף . . .

ער האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן שאַ־קעל שטול, ארויפגעלייגט ביידע פיס אויף דעם טיש און ער האָט גענומען נערוועז פייפן.

— אייבעלע — האָט דער אַלטער ווידער ארויסגערעדט.

— איך האָב דאָך דיר עפּעס געזאָגט — האָט מעקנעק אונטערבראַכן זיין פייפן — ניי!

דער אַלטער האָט אראָפּגעלאָזן דעם קאָפּ און איז ארויס פון אַפּיס.

— זי איז פאַרליבט, פאַרליבט! — האָט דאָן מעקנעק גענומען טראַכטן מיט ביטערניש — און איך, טפש, בעט זיך ביי איר, זי זאָל ביי מיר פרעזענטן גע־מען . . . . צוויי הונדערטער באַצאָלט פאַר דעם רינגעלע, א רוח אין מיין הארץ אריין, ביי נאַוש!

אין דער דאָזיקער צייט האָט זיך די גלעזערנע טיר האַסטיק אָן עפן געטאָן, און אין אַפּיס איז אריינגעלאָפן די דיקע און בלאָנדע רייטשל, אויפגערעגט, מיט בלישטשענדיקע אויגן, האַלטנדיק א העמד אין די הענט.

(פאָרטזעצונג קומט)

איר באַקומט דעם ווערט פאַר אייער געלט ווען איר קויפט באַקינגהאַם סיגאַרעטס. באַקינגהאַם סיגאַרעטס זיינען די קילסטע, מילדסטע סיגאַרעטס וואָס מען קאָן באַקומען . . . די סיגאַרעטס מיט דעם אָריגינעלן באַצווייבערנדן פליוואָר, גלאַט, גוטער גערוך און צופרידנ־שטעלנד — יעדער באַקינגהאַם סיגאַרעט איז א נייער פאַרגעניגן צו דעם רויכערער. באַקינגהאַמס זיינען גע־מאַכט ריכטיק און געהאַלטן ריכטיק פון דער פעקטאָרי ביז צו דעם רויכערער, ביי דעם פאַטענטירטן באַקינגהאַם פעקעדזש. באַקינגהאַם סיגאַרעטס זיינען דורכאויס קוואַליטעט. די בעסטע אויסגעקליבענע טאַבאַ קאָם וואָס ווערן גענוצט אין זייער אויסשליסלאַכן בלענד זיינען צו קאָסטבאַר צו דערלויבן דעם געברויך פון קופּאָ־נען אָדער פרעמיעס. דערפאַר זאָגן מיר — קיינע קופּאָנען — אינגאַנצן קוואַליטעט.

פאַרברייטנגט אין דער שיינקייט פון אַנטעריאָ'ס גלאַרייכער לייקלאַנד סצענאַריע אויף אייער רייזע איסט דעם זומער, מאָדזשעסטיק שיפן פון דער נאָרטערן נאַווינייישאַן קאָמ־פּאַני פאַרמירן די וואַסער פאַרבינדונג צו אונזער לייק און באַן וועג איסט אַדער, אויב איר ווינשט, קאָנט איר טראַוולען דורכאויס מיט דער באַן.

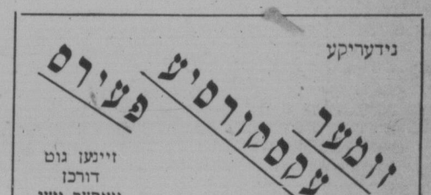

פאַר אינפאָרמאַציע ווענדעט זיך צום נאַענטסטן קענעדיען נעשאָנאַל אַגענט.

Travel Canadian National way

W-7

פון דער פראַווינץ

עדמאָנטאָן

אלע די וואָס האָבן פאַרטיס, פאַר־ווייַלונגען און אַלערליי פאַרשיידענע נייעס און ווילן עס זאָלן זיין באַריכ־טעט אין ד. א. וו. זיינען געבעטן צו טעלעפאָנירן צו מר. י. באַלצאַן. טעלע־פאָן: 4209.

נעוועלשאַפט. נאָטיצן

מר. און מרס. ס. איזראַעלי, האָבן דורכגעפירט א פּדיון הבן פאַר זייער זון אברהם. מר. וו. ווייסמאַן איז געווען דער כהן. מר. ר. שמעלניצקי איז געווען דער פאַרזיצער. מר. דזש. טאַראַראַש האָט גע־מאַכט אַן אפיל פאַר דעם נאַציאָנאַל פאָנד און פופציק דאָלאַר איז געוואָרן געווארן.

* * *

דער פרויען "אַלד פאַלקס ברידזש קלאָב", האָט אָפּגעהאַלטן דעם וועכנטלאַ־כען ברידזש אין דער היים פון מרס. ב. לייבאָוויטש. די פּריזן האָבן געוואונען: מרס. דזש. באַלצאַן און מרס. פּעפּרמאַן.

* * *

דער מוטער פאַראיין האָט אָפּגעהאַלטן זייער שלום מיטינג און טיי אין תלמוד תורה. א דערפאָלגרייכער יערלאַכער באַ־ריכט איז אָפּגעגעבן געוואָרן פון דער פרעזידענטן מרס. א. פּראַטקין. מרס. מ. ב. קאָהען, האָט אין נאָמען פון אַלע מיט־גלידערנס, פרעזענטירט דער פרעזידענטן מיט א בוקעט בלומען אַלס אויסדרוק פון אַנערקענונג פאַר איר גוטער אַרבעט אין פאַרלויף פון דעם פאַרגאַנגענעם יאָר.

* * *

די בני ברית לאָדזש האָט אָפּגעהאַלטן דעם שלום מיטינג פונ'ם יאָר.

* * *

מרס. ס. זייטלין פון סאַסקאַטון איז דאָ געווען אויף א קורצן באַזוך, אַלס גאַסט ביי איר שוועסטער מרס. ראַבינאָ־וויטש.

* * *

מיס פלאָרענס שאַו, טאָכטער פון מר. און מרס. שאַו, פון ווינניפּעג איז איצט צו גאַסט ביי אירע קרובים מר. און מרס. דזש. זיגהויז.

* * *

מרס. זאַסלאַוו פון ווינניפּעג, איז א גאַסט ביי אירע קינדער מר. און מרס. דזש. זאַסלאַוו.

* * *

א מיטינג פון דער באָארד אָף דירעק־טאָרס פון דער "עדמאָנטאָנער היברו מיוטשל לאָאַן אַסאָסיאיישאַן, לימיטעד", איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין תלמוד תו־תורה.

* * *

מר. בען נאַלעי פון קאַלגאַרי איז גע־ווען אין עדמאָנטאָן פאַר ביזנעס, פאַר עטלאַכע טעג.

* * *

די עדמאָנטאָנער פרויען חברה קדישא האָט אָפּגעהאַלטן אַן אַלגעמיינע פאַר־זאַמלונג אין תלמוד תורה. עס איז אָנ־גענומען געוואָרן א באַשלוס צו פייערן דעם דעם צענטן יובילײ. פאַר דעם צוועק איז באַשטימט געוואָרן א קאָמיטעט וועל־כער וועט דורכפירן די נייטיקע פּלענער, כדי דורכצופירן די פייערונג אויף א גע־העריקן אופן. דער דאָטום וועט שפּעטער אָנגעזאָגט ווערן.

—(::)—

$2,075 פאַר "הארץ כרעכעניש"

ניט אַלעמאָל איז גילטיק דער גלייכ־ווערטל אז: "צוזאָגן און ליב האָבן קאָסט ניט קיין געלט". אז דאָס איז ניט שטענ־דיק גילטיק, קאָן דיינען דער פאַקט וואָס דזשאַרדזש אַליניק וועט דאַרפן פאַר אַזא צוזאָג באַצאָלן צו קאָסטלען דראַמאַטיק, פון עדמאָנטאָן, $2,075 שטראָף געלט, וואָס דאָס סופּרים קאָורט פון אַלבערטאַ האָט אים צוגעמ'משפּט צו באַצאָלן דער־פאַר וואָס ער האָט געבראָכן זיין וואָרט און ער האָט ניט חתונה געהאַט מיט זיין כלה.

עדמאָנטאָן

מצבות

אונזערע עקספּערטן וועלן דעזיינען מצבות און מאָנומענטן לויט אייערע איינענע באַשרייבונגען. אונזערע פּריי־זען זיינען זייער מעסיקע.

ALBERTA GRANITE MARBLE & STONE CO. Limited
10702-101st ST. EDMONTON

סאַסקאַטון

טיוואַלי טעאַטער וועט זיך ווי־דער דערעפענען אין סאַסקאַטון אין עקסבישאָן וואָך

מיט ארבעטער באַשעפטיקט טאָג און נאַכט צו איבערבויען דעם טיוואַלי טעאַ־טער, ווערט דערוואַרטעט אז ער וועט ווי־דער דערעפנט ווערן אין פאַרלויף פון דער עקסבישאָן וואָך.

דער טיוואַלי טעאַטער איז איינגאַנצן איבערגעבויט געוואָרן וואָס עס זיינען אריינגעשטעלט געוואָרן די נייסטע דער־פינדונגען פאַר ריידיאָדיק בילדער, און א הושענעראַל ווענטילאַציע סיסטעם וואָס וועט מאַכן דעם טעאַטער איינעם פון די קילסטע אין וועסטערן קאַנאַדע.

די אינערלאַכע דעקאָרירונג איז זייער אַרטיסטיש געמאַכט וואָס איז זייער אָנ־נעגנעם פאַרן אויג. אַן אַלגעמיינער קאָליר סקים איז געגעבן געוואָרן צו דעם נאַנצן טעאַטער וואָס וועט צוגעבן א פּראַכטפולן שיינעם אויסזעען. די סאַמע פאַרויכטיקע אויפמערקזאַמקייט איז געגעבן געוואָרן פאַר דער באַקוועמלאַכקייט פון די פאַטראָ־נייזערס. און גרויסע. שיינע געפאָרנשטע "דעסק רומס" זיינען געמאַכט געוואָרן פאַר מענער און פרויען, ווי אויך אַנדערע פיינע פּיטשורס.

די סיטס זיינען געמאַכט געוואָרן הערכט באַקוועם צו זיצן, און דער נייס־טער טייפּ סקרין ווערט אריינגעשטעלט וואָס וועט פאַרשאַפן די טיוואַלי פאַטראָ־נייזערער גרויס פאַרגעניגן צו זעען און צו הערן די ערשט קלאַסיקע בילדער וואָס וועלן געוויזן ווערן אין דעם טעאַטער.

דער טיוואַלי טעאַטער וועט זיין איי־נער פון הויפּט אַטראַקציעס אין מערב קאַנאַדע.

פאַלם דיירים לימיטעד
דיסטריביוטערס פון
ריינער — פרישער — אַפּעטיזירנדער
מילך
פאַלם פוטער
פונקט אזוי גוט ווי אַלע אַנדערע פאַלם דיירי פּראָדוקטן
צוגעשטעלט צו אייער היים יעדן טאָג.
טעלעפאָן 3832 — 3175

Palm Dairies Limited
SASKATOON, SASK.

פאַר פאָטאָגראַפיעס
נייט וואו צופרידנהייט איז נאַראַנ־טירט. טהאַמס סטודיאָ איז די סאַמע מאָדערנע סטודיאָ אין דער פּראַווינץ. מיר וועלן אַראַנזשירן אַן אַפּאַינטמענט צוצופּאַסן אייער באַקוועמלאַכקייט.
THAMS STUDIO
154-2ND AVE. SO. SASKATOON
PHONE 6631

פערמיטס אויף געביידעס ארויסגעגעבן אין סאַסקאַטון, באַטרעפן אַרום דריי מיליאָן דאָלאַר

ווי עס זעט אויס וועלן די בילדינג פערמיטס אין סאַסקאַטון דערגרייכן אין גיכן ביז צו דריי מיליאָן דאָלאַר. דער שטאַטיקער בילדינג אינספּעקטאָר באַ־ריכטעט אז ביז סוף וואָך זיינען ארויס־געגעבן געוואָרן פערמיטס אויף דער סך־מע פון צוויי מיליאָן, 972 טויזנט און 130 דאָלאַר. די ארבעט האָט זיך אָנגע־פאַנגען אויף דער נייער טעכנישער סקול, און עס ווערט פאַרשטאַנען אז אין גיכן וועט ארויסגעגעבן ווערן א פערמיט אויף א האַלבן מיליאָן דאָלאַר. ביים סוף יוני פון לעצטן יאָר זיינען געווען ארויסגע־געבן געוואָרן דערלויבענישן צו בויען געביידעס אויף דריי מיליאָן, 651 טויז־זענט, און 28 דאָלאַר.

אין פאַרלויף פון יוני מאָנאַט זיינען אין שטאָט ארויסגענומען געוואָרן 322 פערמיטס צו בויען הייזער.

עדמאָנטאָן

דזש. ס. וואָודסוואָרט אין עדמאָנטאָן

דזש. ס. וואָודסוואָרט, מ.פּ. פאַר ווי־ניפּעג און פירער פון דער ארבעטער גרופּ אין פערלאַמענט, וועט אדרעסירן א מאַסן־פאַרזאַמלונג מאָנטאָג דעם 7טן יולי צו גונסטן דזשאָרדזש לאַטהאַם, לייבאָר קאַנדידאַט פאַר איסט עדמאָנטאָן.

אין פאַרלויף פון דעם קאַמפּיין פון דער ארבעטער אָרגאַניזאַציע אין די קר־מענדיקע פעדעראַלע וואַלן וועלן אויך אָפּגעהאַלטן ווערן פאַרזאַמלונגען וואָס וועלן אדרעסירט ווערן פון אַ. דזש. גאַר־לאַנד, יו. עף. איי. מיטגליד פון באַו־ריזונער און קאַנדידאַט פאַר ווידערדער־ווייַלונג, ד. מ. קענעדי, מ. פּ. פאַר פּיס ריזונער, וועט אדרעסירן א פאַרזאַמלונג אין סאַניסייד אָדער נאַמאָאַ, דעם 12טן יולי, צו גונסטן פון מר. לאַטהאַם.

The Freeman Co. Ltd.
אַלבערטאַ דיסטריביוטערס
האַדסאָן "גרעיט 8"
עסעקס "די טשעלענדזשער"
צוויי בוכשטאַבלאַך נייע קאַרס
גרעסערע באַקוועמלאַכקייט
מער אויסנעצייכנטקייט
מער קראַפט — ווייניקער פיועל
אויף דער אויסשטעלונג
Edmonton 9906-107th Ave. Phone 1972
Calgary 107- 6th Ave. E. Phone M 3236

פאַר א בעסערן סאָרט שיך ריפּיירינג
KENWARD'S
SHOE REPAIR SHOP
טעלעפאָן 4265
10045-101A Ave. Edmonton, Alta.

עדמאָנטאָן אויפמערקזאַם
מר. י. באַלצאַן
איז דער קאָרעספּאָנדענט און פאַרטרעטער פאַר "דאָס אידישע וואָרט" אין אייער שטאָט און אומגעגנט.
מיר בעטן אַלע סעקרעטאַרן פון די עדמאָנטאָנער אָרגאַניזאַציעס צו איבער־געבן די נייעסן און באַריכטן פון זייערע אָרגאַניזאַציעס צו מר. י. באַלצאַן.
וועלכער איז אויך באַפולמעכטיקט אָנצונעמען סובסקריפּשאָנס פאַר "דאָס אידישע וואָרט".
שרייבט אָדער טעלעפאָנירט צו אים—4209.

נוצט
DAVIS
מילך, פוטער, קרים אָדער פוטערמילך
פּראָדוצירט אונטער די סאַמע סאַ־ניטאַרישע קאָנדיציעס פון געליי־סענסטע סטאַדעס און טובערקולאַר אויסגעפּרואוועטע בהמות.
אויב אונזער דרייוער קומט ניט צו אייך
Phone
DAVIS DAIRY LTD.
79464

איר קאָנט קריגן אייער לאָנדרי געוואַשן ביי יעדער פון אונזער באַרונג דורך בלויז אָפּרופן 2093. קאָנטרי פונקטן קאָ־נען דאָס שיקן ביי מעיל אָדער עקספּרעס און אָרדערס וועלן פינקטלאַך אטענדעט ווערן.
CHRISTIE LAUNDRY
Phone 2093 Saskatoon, Sask.

זעט אונז צו ערשט
ווען איר קויפט לאָמבער און בילדינג מאַטעריאַלן
גרויסע און קאַמפּלעט סטאָקס
קוואַליטעט און פּרייז אומאיבערטרעפלאַך
באַקומט אונזערע נייע פּלאַן ביכער און פּרייז ליסטן — איר וועט זיין אי־בערראַשט ווען איר וועט אויסגעפינען ווי אזוי מיר קאָנען אייך העלפן צו שפּאָרן געלט
אבסאָלוטע צופרידנהייט גאַראַנטירט
C.H. WENTZ LUMBER COMPANY LIMITED
City Yard Phone 6131
Nutana Yard Phone 97 558

זאָגט עס מיט בלומען
בלומען זיינען די אידעאַלע מתנה — פאַר געבורטסטעג, חתונות אָדער יעדער פּאַסירונג אין דער פאַרך באַגריסן, ווי אויך פאַר יעדן סאָרט אויסדרוק פון מיטלייד און סענטימענט.
Hill's Nursery
103-23RD STREET E.
SASKATOON
Phones 2345 97 147

קליידער מאַכן דעם מענשן
דער דערפאָלגרייכער מאַן קאָן שטענדיק אויסגעקליבן און ווערן אַן אונטערשייד וואָס ער איז. ריינקייט איז שטענדיק ווייכטיק און עס איז דאָ בלויז איין מיטל צו אַנהאַלטן דאָס, און דאָס איז דורך א רעגל־מעסיקן סיסטעם פון דריי קלייניג. לאָזט אונז אַכטונג געבן אויף אייער ערע פאַרערונגען. מיר זיינען זיכער אז איר וועט זיין צופרידן.
Phone 5044
Belgian
DRY CLEANERS DYERS & FURRIERS Ltd.
123-20th ST. W. - SASKATOON

לאָמבער און בילדער'ס סופּלאַיס
סוילן און האַלץ
אפּשאַצונגען מיט פאַרגעניגן געגעבן אויף ריפּעיר ארבעט אָדער אויף נייע געביידעס.
מיר האַלטן א פולשטענדיקן סטאָק פון לאָמבער און בילדערס סופּליס.
טעלעפאָנירט 3456 אָדער 4454
THE MONARCH LUMBER CO. LTD.
AVE. L. & 20TH STREET - SASKATOON, SASK.

סאַסקאַטון אויפמערקזאַם
מר. מעקס ד. פרידמאַן
איז דער קאָרעספּאָנדענט און פאַרטרעטער פאַר "דאָס אידישע וואָרט" אין אייער שטאָט און אומגעגנט.
מיר בעטן אַלע סעקרעטאַרן פון די סאַסקאַטונער אָרגאַניזאַציעס צו איבער־געבן די נייעסן און באַריכטן פון זייערע אָרגאַניזאַציעס צו מר. מ. ד. פרידמאַן
וועלכער איז אויך באַפולמעכטיקט אָנצונעמען סובסקריפּשאָנס פאַר "דאָס אידישע וואָרט".
שרייבט אָדער טעלעפאָנירט צו אים
3320 אָדער 3080

בלוטיקע טעג

ראמאן פון אידישן לעבן אין דער צייט פון די ערשטע יאָרן פון דער וועלט מלחמה

פון י. נאַרמאַן

(פאָרטזעצונג)

"איר קאָנט שיקן אייער ענט־פער, וואָס זאָל אוועקגעלייגט ווערן אונטער דעם גרויסן שטיין אינ'ם טאָל פון ריטיינער באַרג".

אונטער דעם דאָזיקן ברייוו האָט שלמה אוועקגעלייגט זיין זיגל — דעם טויטן קאָפּ.

ווען נראַף פאָן סעלמא האָט געקראָגן דעם דאָזיקן ברייוו, איז ער געוואָרן אויסער זיך פון צאָרן.

ער איז געלוען דער פאַקטישער שעף פון דער דייטשער הויפּט קוואַרטיר פאַר דעם מזרח פראָנט: ער איז געווען פאַר־אַנטוואָרטלאַך פאַר די קאָמאַנדירן אין די אַקופּירטע גענגטן, וועלכע זיינען באַשטימט געוואָרן דורך אים, און אַז אייער נער פון זיינע קאָמאַנדירן האָט זיך גע־קאָנט אַרויסווייזן אַלס אַ פינסטערער פאַרדרעטער, שיר אַלס "רוסישער שפּי־אָן", — האָט דעם גרויסן שעף שטאַרק דערשיטערט.

ער האָט דאָן צוזאַמענגערופן זיינע גענעראַלן און די מיטגלידער פון זיין שטאַב, האָט פאַר זיי פאַרגלעזען ראַנאַ־וויג'ס ברייוו — און ער האָט דאָן אויס־גערופן פאַרביטערט:

— ווער האָט עס געזאָלט וויסן אַז איך בין אַרומגערינגלט פון שפּיאָנען און פאַרדעטער. איך האָב קיין איינציקן וועג מען צו טרויען.

— די באַשולדיקונג איז זייער אַ שווער־רע, אייער עקסעלענץ, — האָט געענט־פערט אַן אַלטער גענעראַל, — אָבער איך גלויב אַז מען קאָן אויא באַשולדי־קונג ניט מאַכן אויף דעם עדות פון אַ פאַרברעכער, איך גלויב זאָגאַר, אַז דאָ־גאַוויג אַליין האָט דעם פעסטונג פאַלן גע־קנגב'עט, אום עס צו פאַרקויפן צו די רוסן און צוויינגען די מיליטערישע מאַכט צו באַפרייען זיינע קאָמעראַדן.

— איך קאָן ראַנאַוויג'ען, — האָט נראַף פאָן סעלמא געענטפערט, — איך קאָן אים נאָך פון דער צייט ווען ער איז געווען אַ סטודענט טאָן בערלין. איך האָב אַ פאַר מאָל צופעליק זיך באַגעגנט מיט אים, און זאָלך האָב אים אויך געזען אין דער אימיגראַנטן סטאַנציע אין רוּלע־לעבן. איך ווייס איז אין אַ קאַנאַדאַ־ליסט, אַ רעוואָלוציאָנער, אָבער קיין פיינלינג איז ער ניט, און ווען ער אַליין וואָלט גע'נגב'עט דעם דאָקומענט, וואָלט ער עס אָפן געזאָגט. ניין, איינער פון מיינע שטאַבס קאָמאַנדירן איז דער פאַר־רעטער, און איך קאָן זיך אויף קיינעם ניט פאַרלאָזן, און קאָן ביי קיינעם קיין ראַט ניט קריגן.

נראַף פאָן סעלמא האָט ווירקלאַך גע־קאָנט שלמה ראַנאַוויג'ען, און ער האָט זאָגאַר מיט איין מאָל גערעדט. דאָס איז געווען אין דער אימיגראַנטן סטאַנציע אין רוהעלעבן, וואוהין דער נראַף איז געפאָר־מען אויף אַן אינספּעקציע מיט זיין פרוי־מאַריע לואיזע, וועלכע איז דאַמאָלסט געווען זיין כלה. די מוט און דער שטאָלץ מיט וועלכן ראַנאַוויג האָט צו אים גע־רעדט, איז דעם אַריסטאָקראַטישן דייטשן יונקער גאָרניט געפעלן געווען. ער האָט אים אין האַרצן פאַרהאַסט; אָבער אויף זיין כלה, די יונגע מאַריע לואיזע, האָט דער אידישער יונגערמאַן געמאַכט אַ גוואַלטיקן איינדרוק, און זי האָט זיך דאַמאָלסט וועגן אים זייער אָפט גע־טראַכט.

זי האָט חתונה געהאַט מיט נראַף סעלמא ניט ווייל זי האָט אים געליבט, נאָר ווייל זי האָט געמוזט. עס איז גע־ווען וואָס מען רופט אַ קאָנוונענץ־הייר־אַט, ווי אין אַלע פעגעליאַכע און פירסט־לאַכע שידוכים, וואו די פּאָליטיק שפּילט מער ראָלע ווי די ליבע.

מאַריע לואיזע האָט אַלזאָ געהייראַט מיט'ן נראַף, אָבער טיף אין איר האַר־צען האָט זי טאַקע געליבט דעם אידישן סטודענט, זי האָט אין אמת'ן נאָר ניט געוואָגט צו דייַנקען, אַז דאָס איז ליבע.

אָבער כאָטש דאָס נרעפלאַכע פאַר האָט איינער דעם צווייטן ניט געליבט, האָבן זיי דאָך רעספּעקטירט איינער דעם צווייטן און דער נראַף פלעגט זיך אָפט באַראָטן מיט זיין פרוי איז פאַרשייד־ענע אָנגעלעגענהייטן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז זי האָט אַ קלאָרן פאַרשטאַנד.

און אין דער גרויסער פאַרלעגענהייט אין וועלכער ער האָט זיך איצט געפונען, דורך שלמה ראַנאַוויג'ס ברייוו, איז ער אויך געקומען צו זיין קלוגער פרוי אום צו הערן איר עצה.

ער איז געווען אַזוי פאַרדריסלאַך און אויפגערעגט, דאָס ער האָט גאָרניט באַ־מערקט, ווי זיין יונגע פרוי איז פריער רויִט געוואָרן און נאָכדעם בלאַס, ווען ער האָט איר דערמאָנט ראַנאַוויג'ס נאָ־מען.

— פאַרשטייט איר איצט מיין לאַ־גע, גרעפין, — האָט דער נראַף געזאָגט, נאָכדעם ווי ער האָט איר דערציילט וועגן ראַנאַוויג'ס ברייוו. — איך בין אַרומגערינגלט פון שפּיאָנען און איך מוז דאָך אויסנעפּינען ווער זיי זיינען. און דאָס קאָן איך דערפאַרן ווען איך זאָל נאָכגעבן דעם וואונש פון ראַנאַוויג'ען; אָבער ווי אַזוי זאָל איך זיך אַריינלאָזן אין פאַרהאַנדלונגען מיט אַ אידן אַ רע־וואָלוציאָנער, אַ סקאַנדאַליסט, וועלכער ווערט געזוכט פון דער פּאָליציי? ווען איך זאָל אים נאָכגעבן און באַפרייען זיינע קאָמעראַדן וועט דער דייטשער פּרעסטיזש שרעקלאַך פאַלן, וואָרום דאָס וועט הייסן, אַז די מיליטערישע מאַכט האָט מורא פאַר אַ אידישן באַנדיט, זי איז צו שוואַך, זי מוז נאָכגעבן, דאָס וועט מען באַלד וויסן אין אַלע אָקופּירטע גענגטן, און איר ווייסט דאָך וואָס דאָס באַדייטעט? די דיסציפּלין מוז געבראָ־כען ווערן, די מאָראַל פון דער באַפעל־קערונג מוז זיינקען, און דאָס קאָן זוּעד־רען פאַר דייטשלאַנד זייער געפערלאַך, פיל געפערלאַכער ווי אַ פאַרלאָרענע שלאַכט.

— אָבער וואָס זאָל איך טאָן?

מאַריע לואיזע האָט אַלזאָ געהייראַט מיט'ן נראַף, אָבער טיף אין איר האַר־צען האָט זי טאַקע געליבט דעם אידישן סטודענט, זי האָט אין אמת'ן נאָר ניט געוואָגט צו דייַנקען, אַז דאָס איז ליבע.

אָבער כאָטש דאָס נרעפלאַכע פאַר האָט איינער דעם צווייטן ניט געליבט, האָבן זיי דאָך רעספּעקטירט איינער דעם צווייטן און דער נראַף פלעגט זיך אָפט באַראָטן מיט זיין פרוי איז פאַרשייד־ענע אָנגעלעגענהייטן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז זי האָט אַ קלאָרן פאַרשטאַנד.

און אין דער גרויסער פאַרלעגענהייט אין וועלכער ער האָט זיך איצט געפונען, דורך שלמה ראַנאַוויג'ס ברייוו, איז ער אויך געקומען צו זיין קלוגער פרוי אום צו הערן איר עצה.

ער איז געווען אַזוי פאַרדריסלאַך און אויפגערעגט, דאָס ער האָט גאָרניט באַ־מערקט, ווי זיין יונגע פרוי איז פריער רויט געוואָרן און נאָכדעם בלאַס, ווען ער האָט איר דערמאָנט ראַנאַוויג'ס נאָ־מען.

— פאַרשטייט איר איצט מיין לאַ־גע, גרעפין, — האָט דער נראַף געזאָגט, נאָכדעם ווי ער האָט איר דערציילט וועגן ראַנאַוויג'ס ברייוו. — איך בין אַרומגערינגלט פון שפּיאָנען און איך מוז דאָך אויסנעפּינען ווער זיי זיינען. און דאָס קאָן איך דערפאַרן ווען איך זאָל נאָכגעבן דעם וואונש פון ראַנאַוויג'ען; אָבער ווי אַזוי זאָל איך זיך אַריינלאָזן אין פאַרהאַנדלונגען מיט אַ אידן אַ רע־וואָלוציאָנער, אַ סקאַנדאַליסט, וועלכער ווערט געזוכט פון דער פּאָליציי? ווען איך זאָל אים נאָכגעבן און באַפרייען זיינע קאָמעראַדן וועט דער דייטשער פּרעסטיזש שרעקלאַך פאַלן, וואָרום דאָס וועט הייסן, אַז די מיליטערישע מאַכט האָט מורא פאַר אַ אידישן באַנדיט, זי איז צו שוואַך, זי מוז נאָכגעבן, דאָס וועט מען באַלד וויסן אין אַלע אָקופּירטע גענגטן, און איר ווייסט דאָך וואָס דאָס באַדייטעט? די דיסציפּלין מוז געבראָ־כען ווערן, די מאָראַל פון דער באַפעל־קערונג מוז זינקען, און דאָס קאָן זוּעד־רען פאַר דייטשלאַנד זייער געפערלאַך, פיל געפערלאַכער ווי אַ פאַרלאָרענע שלאַכט.

— אָבער וואָס זאָל איך טאָן?

מאַריע לואיזע האָט אַלזאָ געהייראַט מיט'ן נראַף, אָבער טיף אין איר האַר־צען האָט זי טאַקע געליבט דעם אידישן סטודענט, זי האָט אין אמת'ן נאָר ניט געוואָגט צו דייַנקען, אַז דאָס איז ליבע.

אָבער כאָטש דאָס נרעפלאַכע פאַר האָט איינער דעם צווייטן ניט געליבט, האָבן זיי דאָך רעספּעקטירט איינער דעם צווייטן און דער נראַף פלעגט זיך אָפט באַראָטן מיט זיין פרוי איז פאַרשייד־ענע אָנגעלעגענהייטן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז זי האָט אַ קלאָרן פאַרשטאַנד.

און אין דער גרויסער פאַרלעגענהייט אין וועלכער ער האָט זיך איצט געפונען, דורך שלמה ראַנאַוויג'ס ברייוו, איז ער אויך געקומען צו זיין קלוגער פרוי אום צו הערן איר עצה.

ער איז געווען אַזוי פאַרדריסלאַך און אויפגערעגט, דאָס ער האָט גאָרניט באַ־מערקט, ווי זיין יונגע פרוי איז פריער רויט געוואָרן און נאָכדעם בלאַס, ווען ער האָט איר דערמאָנט ראַנאַוויג'ס נאָ־מען.

— פאַרשטייט איר איצט מיין לאַ־גע, גרעפין, — האָט דער נראַף געזאָגט, נאָכדעם ווי ער האָט איר דערציילט וועגן ראַנאַוויג'ס ברייוו. — איך בין אַרומגערינגלט פון שפּיאָנען און איך מוז דאָך אויסנעפּינען ווער זיי זיינען. און דאָס קאָן איך דערפאַרן ווען איך זאָל נאָכגעבן דעם וואונש פון ראַנאַוויג'ען; אָבער ווי אַזוי זאָל איך זיך אַריינלאָזן אין פאַרהאַנדלונגען מיט אַ אידן אַ רע־וואָלוציאָנער, אַ סקאַנדאַליסט, וועלכער ווערט געזוכט פון דער פּאָליציי? ווען איך זאָל אים נאָכגעבן און באַפרייען זיינע קאָמעראַדן וועט דער דייטשער פּרעסטיזש שרעקלאַך פאַלן, וואָרום דאָס וועט הייסן, אַז די מיליטערישע מאַכט האָט מורא פאַר אַ אידישן באַנדיט, זי איז צו שוואַך, זי מוז נאָכגעבן, דאָס וועט מען באַלד וויסן אין אַלע אָקופּירטע גענגטן, און איר ווייסט דאָך וואָס דאָס באַדייטעט? די דיסציפּלין מוז געבראָ־כען ווערן, די מאָראַל פון דער באַפעל־קערונג מוז זינקען, און דאָס קאָן זוּעד־רען פאַר דייטשלאַנד זייער געפערלאַך, פיל געפערלאַכער ווי אַ פאַרלאָרענע שלאַכט.

— אָבער וואָס זאָל איך טאָן?

מאַריע לואיזע האָט געשווינגען. צום ערשטן מאָל האָט זי איצט דערפילט אַז זי ליבט ווירקלאַך יענעם אידישן יונגע־מאַן, אָבער וואָס קאָן ווערן פון אַזאַ האַ־פונגסלאָזער ליבע? ווי קאָן זי נאָר וואָ־גען צו דייַנקען דערפון?

— איר שווייגט מאַריע לואיזע? — האָט דער מאַן אומגערוהיק איבערגע־פרעגט.

— איך באַערט מיך זייער מיט אייער פאַרטרויען, נראַף — האָט זי גע־ענטפערט — און איך ווייס ניט אויב דאָס וואָלט געווען ריכטיק. אָבער ווען איך וואָלט געווען אויף אייער אָרט וואָלט איך דעם רעוואָלוציאָנער פירער ראַנאַוויג'ען געגעבן מיין ערנוואָרט פאַר זיין זיכערהייט, איך וואָלט אים איינגע־לאָדן צו זיך אין הויף און איך וואָלט אים געבעטן וויזן דעם ברייוו פון דער רימיינער אַרמיס אין לאָנדאָן האָב איך פאַר־גשלאָגן אַז מען זאָל קאָלאָניזירן אין די צוקונפטיקע דריי יאָר אויף דעם באַ־דען פון דעם קרן־קיימת, וועלכע ער באַ־זיצט שוין, ביי 120,000 דונאַם, 3,500 קאָלאָניסטן. פאַר דער דאָזיקער קאָלאָני־זאַציע האָב איך געפאָדערט 2½ מיליאָן פונט. אָבער דער אַדמיניסטראַטיווער ראַט האָט באַשלאָסן צו באַזעצן נאָר 1 טויזנט פאַמיליעס אויף אַזאַ אָרט, אַז יעדע פאַמיליע זאָל האָבן אַ קליינעם שטח באָדן פון 13-15 דונאַם, פון זיי 7 אויף פלאַנצן אַראָנזשן. דאָס באַזעצן פון אַ משפחה וועט קאָסטן ביי 350 פונט און די 1,000 משפחות וועלן אַזאַ־קאָסטן 350,000 פונט. איך האָף אַז אַן משך פון הייַנטיקן זומער וועלן מיר די דאָזיקע סומע האָבן אין אונזער באַ־זיץ און מיר וועלן קאָנען אָנפאַנגען צו באַזעצן די טויזנט משפחות. אויסערדעם דייַנקען מיר צו קאָלאָניזירן 500 משפחות פון מיטלשטאַנד. איר ווייסט ווי שווער עס איז די לאַגע פון די אידן אין פּוילן, און דאָס וועט באַמת זיין אַ רעטונג. אויב עס וועט זיך אונז איינגעבן אַרי־בערצופירן לכל הפחות 500 פאַמיליעס און קאָלאָניזירן זיי אין אַרץ־ישראל, דער קרן קימת האָט באַשטימט פאַר די דאָ־זיקע 500 משפחות 20,000 דונאַם באַ־דען פון איר ערד אין חיפה־ער גאַלף (מפרץ חיפה) און אין שומרון. מיר האָפן אַז די יעניקע וואָס האָבן איצט גענו־מען אויף זיך צו שאַפן די נויטיקע מיט־לען אויף צו באַזעצן די טויזנט משפחות, וועלן אויך קאָנען שאַפן די מיטלען פאַר די 500 משפחות. די דאָזיקע פאַמיליעס דאַרפן האָבן איינענעם קאַפּיטאַל צו 300 פונט און די איבעריקע 400-500 פונט וועט נעבן דער קרן־היסוד. אָבער קודם כל דאַרפן מיר טראַכטן וועגן פאַר שטאַרקן אונזערע ווירטשאַפטן וואָס עק־זיסטירן שוין. ווי איך האָב פריער דער־מאָנט וועט מען דאַרפן פאַר דעם דאָ־זיקן צוועק 250,000 פונט. לויט די פאָרשונגען וואָס מיר האָבן איצט דורכגע־פירט אין די געגנטן וואָס טויגן פאַר אינטענסיווער קאָלאָניזאַציע, זיינען מיר געקומען צו דער מסקנה, אַז מען קאָן באַזעצן אין משך פון די קומענדיקע 20-15 יאָר ביי 2,000 משפחות יעדעס יאָר, ניט באַרירנדיק דערביי קיין איין איינצי־קע אַראַבישן פּויער. עס פאַרשטייט זיך, אַז מיר קאָנען ריידן וועגן די מעגלאַכ־קייטן נאָר פון אונזער דור און ניט פון די דורות וואָס וועלן קומען נאָך אונז.

צום סוף וויל איך נאָך זאָגן אייניקע ווערטער. צווישן די וואָס זיצן דאָ ביים טיש זיינען ניט פיל געווען דאָ פאַר דער מלחמה און אין דער צייט פון דער מלחמה. איך וויל ניט זאָגן אַז אונזער לאַגע הייַנט צו טאָג איז גלענצענדער. בשום אופן ניט. אָבער עס שיינט מיר אַז אין יענע טעג איז אונזער לאַגע גע־ווען פיל געפערלאַכער און שווערער. אין דער צייט פון קריג, ווען אין יאָר 1915 איז געקומען דער הייַשעריק און האָט פאַרניכטעט אַלע אונזערע פּלאַנצונגען, ניט איבערגעלאָזן אפילו קיין אָכר, ווען די טיפוס עפידעמיע האָט אומגעבראַכט טויז־זענטער אידן, ווען דזשעמאַל פּאַשאַ האָט צונעמומען פון אונזערע קאָלאָניעס אַן רחמנות דעם גאַנצן לעבעדיקן און טויטן אינוועַנטאַר, ווען ער האָט אַרויסגעטריבן פון אַרץ־ישראל צען טויזנט אידן, ווען בארג א בריוו מיט דעם זיגל פון דעם פון סעלמא און ער האָט עס שנעל גע־בראַכט צו ראַנאַוויג'ען.

אין דעם בריוו האָט דער דייטשער אויבער קאָמאַנדיר נאַראַנטירט ראַנאַוויג־ען אַ זיכערן וועג און די באַפרייאונג פון זיינע קאָמעראַדן, אָבי נאָר ער זאָל קומען אין זיין הויף מיט די וויכטיקע דאָקו־מענטן וואָס וועלן אויפדעקן דעם פאַר־רעטער.

— און וואָס דיינקסטו צו טאָן איצט, — האָט סעמיאָן געפרעגט.

— עס פאַרשטייט זיך, אַז איך גיי, — האָט ראַנאַוויג געענטפערט, איז וויל אַז אונזערע פריינט זאָלן באַפרייט ווע־רען.

— און איך זאָג דיר, אַז דו זאָלסט זיך איבערלייגן, — האָט דער פאַרזיכטי־מער מירקין באַמערקט, — איך האָב מור־אַ, אַז מען וויל דיך אַריינגאַרן אין אַ נעץ. געריינט, וואָס איך זאָג דיר ראַנאַ־וויג, גלויב ניט אין פאַרשפּרעכונגען פון די דייטשע יונקערס.

— דו זעסט צו שוואַרץ, — מיין פריינט — האָט ראַנאַוויג אים פאַרזיכ־טערט, אַ מאַן פון אַריסטאָקראַטיע, אַ מאַן פון דיסציפּלין וועט ניט ברעכן זיין ערן וואָרט, וואָס ער גיט אויף פאַפּיר שוואַרץ אויף ווייס. איך גלויב אַז איך מעג אים טרויען.

רחל וועלכע האָט ביינעוואוינט די דאָזיקע באַראַטונג פון די קאָמעראַדן, האָט אים געבעטן מיט אַ רירנדער שט־אָן אַז אַ ערלאַך אָנגעמען מירקיג'ס עצה און זאָל ניט גיין, און די אַנדערע חב־רים האָבן איר אונטערשטיצט אין איר פאַרלאַנג; אָבער ראַנאַוויג איז געבליבן פעסט אין זיין גלויבן, אַז אַ מאַן פון ערע, ווי נראַף סעלמא באַדאַרף זיין, וועט זיין וואָרט ניט ברעכן.

און אַזוי האָט ער גענומען אָפּשייד פון זיין יונגער פרוי און פון די חברים וועלכע האָבן אים וואָרן געדריקט די הענט און איז אוועק נאָך וואַקנאַ, פון דאָרטן איז ער אָפּגעפאָרן מיט דער איי־זענבאַן נאָך ווערזשבלאָווא וואו עס האָט זיך געפונען דער דייטשער גענעראַל שטאַב פון דעם רוסישן פראָנט.

(פאָרטזעצונג קומט)

סיילס מענערזשער פון ניו יאָרק בעקערי

ה. גאַלסקי

ה. גאַלסקי, פאַר אַ סך יאָרן און עקס־פּערט אין זיסע געבעקס, האָט זיך פאַר־איינינקט מיט דער ניו יאָרק בעקערי — 698 סעלקירק עוועניו, וואו ער וועט פאַר־נעמען דעם אמט אַלס סיילס מענערזשער.

מר. גאַלסקי איז גוט באַקאַנט צו דער אידישער באַפעלקערונג אין ווייניפּעג, און ער פאַרזיכערט אַלע אידישע סטאָרקיפּערס אַז געבן זיי די בעסטע באַהאַנדלונג, אין געבעקס וואָס וועט צופרידנשטעלן זייערע קאָסטאָמערס.

בעלער אויסבעסערונג

אין מיין אַרטיקל "דער געבורט פון ווי־סענשאַפטלאַכן אינסטיטוט" פון מאָנטאָג יוני 27, איז לייַדער אַריינגעפאַלן אַ פאַר־דריסלאַכער טעות: עס האָט געראַפט זיין: "מוזן מיר אָבער דורכבלעטערן די געשיכטע פון דער אַלגעמיינער ברייט־פאַרצווייגטער אידישער קולטור טעטיקייט אין ווילנע, איבערהויפּט פאַר די לעצטע אַנדערהאַלבן יאָר" אַנשטאָט — אַנדערהאַלבן יאָר".

נ. סטאַלניץ

פאַרטראָג פון דר. א. רופין פאַר די פּרעסע פאַרשטייער אינ'ם הופט־ביוראָ פון קרן־היסוד אין ירושלים דעם 20טן מאַי

(שלוס פון עדיטאָריאַל זייט)

צוקונפט. אויף די זיצונגען פון דעם אַדמיניסטראַטיוון ראַט פון דעם אַקצי־אָנס קאָמיטעט אין לאָנדאָן האָב איך פאַר־גשלאָגן אַז מען זאָל קאָלאָניזירן אין די צוקונפטיקע דריי יאָר אויף דעם באַ־דען פון דעם קרן־קיימת, וועלכע ער באַ־זיצט שוין, ביי 120,000 דונאַם, 3,500 קאָלאָניסטן. פאַר דער דאָזיקער קאָלאָני־זאַציע האָב איך געפאָדערט 2½ מיליאָן פונט. אָבער דער אַדמיניסטראַטיווער ראַט האָט באַשלאָסן צו באַזעצן נאָר 1 טויזנט פאַמיליעס אויף אַזאַ אָרט, אַז יעדע פאַמיליע זאָל האָבן אַ קליינעם שטח באָדן פון 13-15 דונאַם, פון זיי 7 אויף פלאַנצן אַראָנזשן. דאָס באַזעצן פון אַ משפחה וועט קאָסטן ביי 350 פונט און די 1,000 משפחות וועלן אַזאַ־קאָסטן 350,000 פונט. איך האָף אַז אַן משך פון הייַנטיקן זומער וועלן מיר די דאָזיקע סומע האָבן אין אונזער באַ־זיץ און מיר וועלן קאָנען אָנפאַנגען צו באַזעצן די טויזנט משפחות. אויסערדעם דייַנקען מיר צו קאָלאָניזירן 500 משפחות פון מיטלשטאַנד. איר ווייסט ווי שווער עס איז די לאַגע פון די אידן אין פּוילן, און דאָס וועט באַמת זיין אַ רעטונג. אויב עס וועט זיך אונז איינגעבן אַרי־בערצופירן לכל הפחות 500 פאַמיליעס און קאָלאָניזירן זיי אין אַרץ־ישראל, דער קרן קימת האָט באַשטימט פאַר די דאָ־זיקע 500 משפחות 20,000 דונאַם באַ־דען פון איר ערד אין חיפה־ער גאַלף (מפרץ חיפה) און אין שומרון. מיר האָפן אַז די יעניקע וואָס האָבן איצט גענו־מען אויף זיך צו שאַפן די נויטיקע מיט־לען אויף צו באַזעצן די טויזנט משפחות, וועלן אויך קאָנען שאַפן די מיטלען פאַר די 500 משפחות. די דאָזיקע פאַמיליעס דאַרפן האָבן איינענעם קאַפּיטאַל צו 300 פונט און די איבעריקע 400-500 פונט וועט נעבן דער קרן־היסוד. אָבער קודם כל דאַרפן מיר טראַכטן וועגן פאַר־שטאַרקן אונזערע ווירטשאַפטן וואָס עק־זיסטירן שוין. ווי איך האָב פריער דער־מאָנט וועט מען דאַרפן פאַר דעם דאָ־זיקן צוועק 250,000 פונט. לויט די פאָרשונגען וואָס מיר האָבן איצט דורכגע־פירט אין די געגנטן וואָס טויגן פאַר אינטענסיווער קאָלאָניזאַציע, זיינען מיר געקומען צו דער מסקנה, אַז מען קאָן באַזעצן אין משך פון די קומענדיקע 20-15 יאָר ביי 2,000 משפחות יעדעס יאָר, ניט באַרירנדיק דערביי קיין איין איינצי־קע אַראַבישן פּויער. עס פאַרשטייט זיך, אַז מיר קאָנען ריידן וועגן די מעגלאַכ־קייטן נאָר פון אונזער דור און ניט פון די דורות וואָס וועלן קומען נאָך אונז.

צום סוף וויל איך נאָך זאָגן אייניקע ווערטער. צווישן די וואָס זיצן דאָ ביים טיש זיינען ניט פיל געווען דאָ פאַר דער מלחמה און אין דער צייט פון דער מלחמה. איך וויל ניט זאָגן אַז אונזער לאַגע הייַנט צו טאָג איז גלענצענדער. בשום אופן ניט. אָבער עס שיינט מיר אַז אין יענע טעג איז אונזער לאַגע גע־ווען פיל געפערלאַכער און שווערער. אין דער צייט פון קריג, ווען אין יאָר 1915 איז געקומען דער הייַשעריק און האָט פאַרניכטעט אַלע אונזערע פּלאַנצונגען, ניט איבערגעלאָזן אפילו קיין אָכר, ווען די טיפוס עפידעמיע האָט אומגעבראַכט טויז־זענטער אידן, ווען דזשעמאַל פּאַשאַ האָט צונעמומען פון אונזערע קאָלאָניעס אַן רחמנות דעם גאַנצן לעבעדיקן און טויטן אינוועַנטאַר, ווען ער האָט אַרויסגעטריבן פון אַרץ־ישראל צען טויזנט אידן, ווען

אויפמערקזאַם! די היברו סיק בענעפיט סאָסייטי

ציט די אויפמערקזאַמקייט פון אַלע די וואָס האָבן פריינט אויף דעם בית־עולם (סעמעטערי) פון דער היברו סיק בענעפיט סאָסייטי, אַז זיי זיינען נעבעטן צו פאַרריכטן די מצבות וועלכע האַלטן ביים אייג־פאַלן, אָדער וועלכע זיינען שוין איינגעפאַלן.

מיט אכטונג,
סעמעטערי קאָמיטע ה.ס.ב.ס.
אב. כהן, סעקר.

יזכור

יהושע קירזשנער ע"ה

אונזער טרייסט און מיטגעפיל צו דער גאַנצער משפחה.

אימיגראַנטן הילף פאַראיין

יהושע קירזשנער ע"ה

מיר זיינען טיף געריר פון דעם פריצייטיקן טויט פון אונ־זער טייערן פריינט אין חבר און בעסטן מיטאַרבעטער פון דעם קליניק, און מיר טיילן מיט דעם גרויסן צער פון זיין פאַמיליע אין זייער טראַגישן פאַרלוסט. צו גרויס איז די וואונד און צו שרעקלאַך איז דער וויטיק. זאָל די צייט הייל אייער וואונד. מיר דריקן אויס אונזער מיטלייד צו דער פרוי אין קינדער און דער גאַנצער משפחה און מיר ווינשן זיי מער קיינמאָל פון קיין צער ניט וויסן.

דער אָפּ דירעקטאָרס פון
מאָנט כרמל קליניק

יהושע קירזשנער ע"ה

איינער פון די אייזערנע זיילן פון פילאַנטראָפּיע און מעשים טובים אויף וועמעס פּלייצעס פילע אינסטיטוציעס און ספּעציעל דער מאָנוט כרמל קליניק זיינען געטראָגן געוואָרן.

א מענש וואָס האָט תמיד געפילט מער פאַר יענעם ווי פאַר זיך אַליין. האָט אַלעמען אויסגעהאָלפן, מיט יעדן סימפּאַטיזירט, א ווייך האַרץ און א צאַרטע נשמה.

אין אים האָט יעדער איינער פאַרלאָרן א טאַטן, א ברודער און א פריינט.

צו מרס. קירזשנער און דער גאַנצער משפחה: זייט געטרייסט. אויב טרייסט קאָן נאָך ווי עס איז אַריינדרינגען צו אייך אין אייער איצטיקער געדריקטער שטימונג. מיר אַלע באַטייליקן זיך אין אייער גרויסן שמערץ. איר זאָלט שוין פון הייַנט אָן מער ניט וויסן פון קיין צער און עגמת נפש.

מר. און מרס. איזידאָר איש הורוויץ

יהושע קירזשנער ע"ה

מיט געבויגענע קעפּ שטייען מיר ביי דעם פרישן קבר פון אונזער אומפאַרגעסלאַכן ברודער יהושע קירזשנער ע"ה. וועלכער האָט אַזוי פיל פון זיין לעבן אוועקגעגעבן פאַר אונזער סאָסייטי און פאַר אַלץ וואָס האָט צו טאָן מיט דעם אידישן פאָלק בכלל. מיר טרויערן אויף זיין פריצייטיקן טויט און טרייסטן זיין פרוי און קינדער אין משפחה אין זייער טראַגישן פאַרלוסט. ווינשנדיק זיי מער קיינמאָל פון קיין צער ניט וויסן.

דער קאָמיטעט און מיטגלידער פון דער
היברו סיק בענעפיט סאָסייטי

יעקב שמעלניצקי ע"ה

צו דער פרוי און קינדער און צו דער גאַנצער פאַמיליע דריקן מיר אויס אונזער טיפסטן מיט־געפיל אין זייער שווערן פאַר־לוסט. מיר ווינשן זיי געטרייסט צו ווערן און מער פון קיין צער ניט וויסן.

כנסת ישראל סיסטערהוד

יהושע קירזשנער ע"ה

מיר דריקן אויס אונזער טיפ־סטן מיטגעפיל אויף דעם פרי־צייטיקן טויט פון אונזער גוטן פריינט. מיר שיקן אונזער טרייסט צו זיין פרוי און קינ־דער און צו דער גאַנצער פאַמי־ליע און ווינשן זיי מער קיינמאָל פון קיין צער ניט וויסן.

מר. און מרס. סעם שאַר

Classified Section — קלאַסיפייד סעקשען

ספּעציעלע פּרייזן פאַר אַדווערטייזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג.

איין מאָל, 5 ס. פּער "אַגייט ריי"
פאַר א יאָר, 20 —
פאַר א מאָנאַט, 75 ס.
פאַר 3 מאָנאַטן, $2.15
פאַר 6 מאָנאַטן, $4.00
פאַר 1 יאָר, $7.50

:: פערזענלאַכעס :: PERSONAL

פליכטוואַטע מענער — נייע האָר —
אין 10 ביז 60 טעג גאַראַנטירט; שאַרבן קרעץ, דענדראַף, שאַרבן עקזעמאַ, גע־הילט דורך פערזענלאַכער באַהאַנדלונג.
FRANKS, 207 Montgomery Bldg.
215½ Portage Ave.
א סך באַשטעטיקונגען אויפן פאַרלאַנג

SIMPSON & COMPANY
בייליפס
לייסענסד און באַנדעד
ד. סימפּסאָן, מענערזשער
404 McINTYRE BLOCK PH. 88 008

געלט!
פאַר אייערע באַלדיקע מיטן
$50 ביז $500
צוועלף מאָנאַטן צו באַצאָלן עס צוריק. ריזאָנייבל ריינטס. פינקטלאַכע באַדינונג. שטריינג פאַרטרויליכקייט.
אָפן טעגלאַך ביז 7.30 נאָכמיטאָג.
General Loan and Insurance Agency
718 Somerset Block, Winnipeg
Phone 24 789

R. B. ORMISTON
פּלאָריסט
צוויי סטאָרס צו אייער באַדינונג
96 Osborne St., Phone 42 386
340 Portage Ave., Phone 24 791
בקומען טעלעגראַפירט איבערלאַך

פאַנדיישאָנס פאַר מצבות געמאַכט אין פאַרריכט פאַר אייער צופרידנהייט.
JOHN SCHALER
Phone 5993921

A. MUIR
אוטאָריזירטער
דוקא פינישינג סטייזאָן
פענדערס און באַדי ריפּערס
376 FURBY ST.
PH. 33 255

אייער אַלטע מעבל געמאַכט נייע —
און טאַקע ביי אייך אין דער היים.
בעסטע אַרבעט פאַר ביליקסטע פּרייזן
רופט מיך אָפּ 23 269

גראַנ-ערד סידינג
שוואַרצע ערד און ראָטער מענער ביים לאַד אַדער בעג. סינדערס, בריק באַטס און שטיינער פאַר דרייוועס. דרייוועס און וואַקס געבויט. נאַראַדזשעס און פּויר־ניטשער נעמפּסט. אַפּשאַצונג מיט פאַר־נעגינג געגעבן.
DITCHFIELD & OAR
Office Phone 31 647 — 72 059 אונס.

לייף אינשורענס
בעסער צו האָבן אַ פּאָליסי און ניט דאַרפן עס, איידער דאַרפן דאָס און ניט האָבן..
P. A. TEMPLETON
807 Electric Railway Chambers
Phone 89 688

א מיטלאַריקער רעליגיעז פּראָפעסיאָנע־לער מאַן זוכט באַקאַנטשאַפט מיט אַ אַנ־טשעדיקער פרוי. מוז האָבן אַביסל פאַר־מענס. שרייבט צו "דאָס אידישע וואָרט", באַקס 296.

דער דאָזיקער אַדווערטייזמענט איז גוט פאַר אַ יונגן דאָקטאָר אויף זייער ריפּערס איבער $2.00 אַריינגעקראָגן נאָך דעם דאָקטאָר. גוטע אַרבעט און באַדינונג גאַראַנטירט.
STEPHEN E. BRAND
519 Somerset Blk. Winnipeg

אינשורענס
די עלטסטע און ראַיעלסטע לעבנס, פייער און אַוטאָמאָביל קאָמפּאַניס.
ריל עסטייט
שנעלע, אָרנטלאַכע באַהאַנדלונג פאַר קויפער און פאַרקויפער. מאָרטגעדזשעס און לאָאַנס אונטער ספּעציאַליטעט.
שיפּס קאַרטן און געלט שיקונג
דורך "באַלטיק אַמעריקאַ לייַן".
געשעפט געלעגנהייטן
דער גרעסטער אויסוואַל פון גוטע גע־שעפטן אין שטאָט און אין קאַנטרי.
עס וועט זיך אייך באַצאָלן זעען
ה. פּערלמאַן און נ. זעלטשען
MUTUAL AGENCIES
796 Main Street Phone 51 000

אַרבעטער פאַרלאַנגט HELP WANTED

בלויז פאַר דער שטאָט וואַנקאָווער
אויב איר קאָנט אונטקעגען א פאַר שטונ־דען א טאָג, און איר זייט א גוטער סיילס־מאַן, האָבן מיר פאַר אייך א גוטן אָנבאָט. שרייבט צו דאָס אידישע וואָרט באַקס נומער 8347.

פאַרלאַנגט א באַרבער אין א פול־רום, אין מעלווייל, סאַסק., גוטע געלעגנהייט פאַר פ